

GRONDWETTELIJK HOF VERSLAG 2015

Redactiecommissie :

Jean-Paul MOERMAN

Riet LEYSEN

Frank MEERSSCHAUT

met de medewerking van :

Etienne PEREMANS

Willem VERRIJDT

David KEYAERTS

INHOUDSOPGAVE

VOORWOORD	6
HOOFDSTUK 1. JURIDISCH KADER VAN DE WERKING VAN HET HOF IN 2015	8
A. Bevoegdheid van het Hof	8
B. De rechtspleging voor het Hof	8
De vermindering van het aantal exemplaren van de procedurestukken dat in papieren vorm dient te worden neergelegd	8
De gewaarborgde anonimiteit van de partijen in bekendmakingen	9
De invoering van de mogelijkheid om in een zaak geen terechtzitting te houden.....	9
De afschaffing van de verplichting om een arrest in openbare terrechtzitting uit te spreken	10
De afschaffing van de verplichting om bij aangetekende brief aan de overheden kennis te geven van de arresten van het Hof	10
HOOFDSTUK 2. DE RECHTSPREKENDE ACTIVITEITEN VAN HET HOF IN 2015	11
A. Belangwekkende beslissingen van het Hof	11
1. RECHTSPLEGING VOOR HET HOF	11
Nieuwe termijn om een beroep tot vernietiging in te stellen ingevolge een arrest van ongrondwettigheid in verband met een prejudiciële vraag (artikel 4, tweede lid, van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Grondwettelijk Hof) – Belang van de verzoeker (arrest nr. 58/2015 van 7 mei 2015)	11
2. GRONDWETTELIJK RECHT - BEVOEGDHEIDSVERDELING	12
Taalkennis – Onderwijs (arrest nr. 28/2015 van 12 maart 2015)	12
Taalkennis - Sociale huur (arrest nr. 24/2015 van 5 maart 2015)	12
Internationale betrekkingen - Aanstellen van (ere-)consulair personeel (arrest nr. 80/2015 van 28 mei 2015).....	13
Gewesten – Bevoegdheid inzake arbeidsbemiddeling – Uitsluiting van outplacementmaatregelen (arrest nr. 98/2015 van 25 juni 2015)..	14
Waalse provincies – Lokale autonomie – Huisvesting (arrest nr. 100/2015 van 2 juli 2015).....	14
Fiscaliteit – Gewestbelastingen en gemeentebelastingen – Gsm- antennes, -masten of –pylonen (arrest nr. 105/2015 van 16 juli 2015).	15
Territoriale bevoegdheid – Taxidiensten (arrest nr. 129/2015 van 24 september 2015).....	15

Administratief toezicht – Kerkfabrieken en instellingen belast met het beheer van de temporalien van de erkende erediensten (arrest nr. 135/2015 van 1 oktober 2015)	16
3. GRONDWETTELIJK RECHT – RECHTEN EN VRIJHEDEN	16
Beginsel van niet-retroactiviteit van wetgeving - Motivering van de terugwerkende kracht (arrest nr. 1/2015 van 22 januari 2015).....	16
Onderwijs – Keuze van godsdienstig of filosofisch onderricht (arrest nr. 34/2015 van 12 maart 2015; informatieve nota bij arrest nr. 34/2015)	16
Gemeentelijke administratieve sancties – Wettigheidsbeginsel en waarborgen voor de burger – Minderjarigen – Plaatsverbod (arrest nr. 44/2015 en arrest nr. 45/2015 van 23 april 2015; informatieve nota bij arresten nrs. 44/2015 en 45/2015).....	17
Vrijheid van handel en nijverheid – Geen sociaal, economisch of cultureel grondrecht (arrest nr. 66/2015 van 21 mei 2015).....	18
Sociale, economische en culturele grondrechten – Recht om een menswaardig leven te leiden – Standstill-effect (arrest nr. 67/2015 van 21 mei 2015).....	18
Elektronische communicatie – Bewaring van gegevens – Beroepsgeheim (arrest nr. 84/2015 van 11 juni 2015)	19
Eigendomsrecht en sociaal-economische grondrechten – Inzetbaarheidsbevorderende maatregelen als verplicht onderdeel van een ontslagregeling (arrest nr. 98/2015 van 25 juni 2015)	20
Dringende medische hulp – Uitsluiting (arrest nr. 131/2015 en arrest nr. 133/2015 van 1 oktober 2015)	21
4. KIESRECHT	22
Parlementsverkiezingen – Senaat – Kiesdrempel (arrest nr. 161/2015 van 19 november 2015).....	22
5. LEEMTEN IN DE WETGEVING	22
Burgerlijk recht – Personen – Bekwaamheid – Intrinsieke en zelfherstellende lacune (arrest nr. 3/2015 van 22 januari 2015)	22
Bewarend beslag onder derden – Vervaltermijn van het recht van verzet – Extrinsieke en zelfherstellende lacune (arrest nr. 151/2015 van 29 oktober 2015).....	22
6. ADMINISTRATIEF RECHT	23
Erfgoedbescherming – Gelijkheid van de burgers voor de openbare lasten (arrest nr. 132/2015 van 1 oktober 2015)	23

7. ADMINISTRATIEF CONTENTIEUX.....	23
Rechtsplegingsvergoeding – Raad van State (arrest nr. 48/2015 van 30 april 2015)	23
Rechtspleging voor de Raad van State – Diverse maatregelen om de rechtspleging doeltreffender te maken (arrest nr. 103/2015 van 16 juli 2015; informatieve nota bij arrest nr. 103/2015).....	24
Hoge Raad voor het Handhavingsbeleid – Dwangsommen (arrest nr. 113/2015 van 17 september 2015)	25
8. STRAFRECHT	25
Terroristische misdrijven – Wettigheidsbeginsel – Vrijheid van meningsuiting (arrest nr. 9/2015 van 28 januari 2015)	25
Ernstige fiscale fraude – Wettigheidsbeginsel – Gelijkheid voor de fiscale wet (arrest nr. 13/2015 van 5 februari 2015 en arrest nr. 41/2015 van 26 maart 2015)	26
Euthanasie voor minderjarigen – Beoordeling van hun wilsbekwaamheid in concreto (arrest nr. 153/2015 van 29 oktober 2015; informatieve nota bij arrest nr. 153/2015).....	27
9. STRAFRECHTSPLEGING EN STRAFUITVOERING	28
Strafvordering – Verjaring – Schorsing (arrest nr. 83/2015 van 11 juni 2015)	28
Cassatieberoep in strafzaken – Verplicht optreden van een advocaat die houder is van een getuigschrift ad hoc – Termijn (arrest nr. 108/2015 van 16 juli 2015)	29
Strafuitvoering – Invordering van de vermogensstraffen – Strafrechtelijk uitvoeringsonderzoek (SUO) (arrest nr. 178/2015 van 17 december 2015)	29
Statuut van de gedetineerden – Tucht – Huishoudelijk reglement – Tucht sancties (arrest nr. 63/2015 van 21 mei 2015).....	32
10. FISCAAL RECHT.....	33
Tariefverhoging – Terugwerkende kracht – Verantwoording (arrest nr. 54/2015 van 7 mei 2015)	33
11. SOCIALEZEKERHEIDSRECHT	33
Tegemoetkomingen aan personen met een handicap – Begunstigden – Vluchteling – In België verblijvende vreemdeling die op zodanige wijze lijdt aan een ziekte dat dit een reëel risico inhoudt voor zijn leven of fysieke integriteit of een reëel risico inhoudt op een onmenselijke of vernederende behandeling wanneer er geen adequate behandeling is in zijn land van herkomst of het land waar hij verblijft (arrest nr. 59/2015 van 21 mei 2015).....	33

12. ARBEIDSRECHT	34
12.1. Arbeidsovereenkomsten	34
Arbeidsovereenkomsten – Eenheidsstatuut – Opzeggingstermijnen en ontslagcompensatievergoeding – Afwijkende regeling voor arbeiders in de bouwsector tewerkgesteld op tijdelijke en mobiele werkplaatsen (arrest nr. 116/2015 van 17 september 2015; informatieve nota bij arrest nr. 116/2015)	34
Statuut van de gedetineerden – Sociale bescherming (arrest nr.63/2015 van 21 mei 2015)	35
12.2. Arbeidsongevallen	35
Arbeidsongevallen – Aansprakelijkheid van de werkgever (arrest nr. 62/2015 van 21 mei 2015)	35
Verplichte arbeidsongevallenverzekering – Ambtshalve aansluiting – Sanctie (arrest nr. 146/2015 van 22 oktober 2015)	36
13. HANDELS-, ECONOMISCH EN FINANCIËEL RECHT	36
Homologatie van het plan van gerechtelijke reorganisatie – Rechtsmiddelen – Hoger beroep – Ontstentenis van verplichting om alle betrokken partijen die zijn tussengekomen te betrekken in het hoger beroep (arrest nr. 57/2015 van 7 mei 2015)	36
Verzekeringsrecht – Verzekeringstussenpersonen – Toezicht (arrest nr. 86/2015 van 11 juni 2015)	37
Havenbedrijf – Havengelden – Reglement – Algemene verordeningsbevoegdheid (arrest nr. 162/2015 van 19 november 2015)	38
14. GERECHTELIJK RECHT	38
Rechtsplegingsvergoeding – Overheid (arresten nr. 68/2015, nr. 69/2015 en nr. 70/2015 van 21 mei 2015 en arresten nr. 166/2015 en nr. 170/2015 van 26 november 2015)	38
Burgerlijke rechtspleging – Rechtsmiddelen – Voorziening in cassatie – Ontvankelijkheidsvoorwaarden – Ondertekening van het verzoekschrift door een advocaat bij het Hof van Cassatie (arrest nr. 88/2015 van 11 juni 2015)	39
Rechterlijke organisatie – Verzelfstandigd beheer – Regeling van het beroep van magistraten tegen hun overplaatsing (arrest nr. 138/2015 van 15 oktober 2015; informatieve nota bij arrest nr. 138/2015)	40
Rechterlijke organisatie – Mobiliteit van de leden van de rechterlijke orde – Statuut van de magistraten die in verschillende rechtbanken waren benoemd (arrest nr. 139/2015 van 15 oktober 2015; informatieve nota bij arrest nr. 139/2015)	41

B. Statistieken van de activiteiten van het Hof in 2015	41
1. Algemeen.....	41
2. Arresten op beroep tot vernietiging	45
3. Arresten op vordering tot schorsing	46
4. Arresten op prejudiciële vraag	47
HOOFDSTUK 3. ORGANISATIE EN ACTIVITEITEN VAN HET HOF IN 2015	49
A. Inrichting van het Hof	49
B. Werking van het Hof	49
1. Rechtsprekende activiteit	49
2. Werkingsmiddelen.....	50
3. Personeelsformatie	51
4. Informatisering	51
5. Communicatie.....	51
6. Nationale en internationale contacten.....	52
a. Viering van dertig jaar rechtspraak van het Hof	52
b. Bezoeken aan het Hof.....	53
c. Deelname aan nationale en internationale bijeenkomsten	55
d. Andere vormen van internationale samenwerking	57
BIJLAGEN	58
A. Samenstelling van het Hof in 2015	59
B. Datum van bekendmaking in het <i>Belgisch Staatsblad</i> van de arresten die het Hof in 2015 heeft gewezen	60
C. Stand van de zaken waarin een prejudiciële vraag aan het Hof van Justitie van de Europese Unie is gesteld	65

VOORWOORD

Met genoegen stellen wij u het Jaarverslag 2015 van het Grondwettelijk Hof voor.

Met deze editie wordt het concept van het Jaarverslag 2014 voortgezet. Het geeft dus niet alleen een overzicht van de belangrijkste arresten van het Hof, gerangschikt op basis van de verschillende materies en met kruisverwijzingen waar nodig, een formule die in 2003 is ingevoerd en zeer nuttig blijkt. Het jaarverslag is immers ook een weergave van het juridisch kader waarin het Hof werkzaam is en geeft een inzicht in de organisatie en de activiteiten van het Hof in 2015.

Het wetgevend kader waarbinnen het Grondwettelijk Hof functioneert, werd in 2015 niet gewijzigd. Dat afgelopen jaar was evenwel het eerste kalenderjaar dat de werking van het Hof volledig werd geregeld door de wetwijzigingen uit 2014. Reden genoeg bijgevolg om in hoofdstuk 1 meer in het bijzonder stil te staan bij de concrete toepassing van een aantal procedurele innovaties die zijn ingevoerd bij de bijzondere wet van 4 april 2014 tot wijziging van de bijzondere wet van 6 januari 1989.

In hoofdstuk 2 zijn de belangrijkste arresten van 2015 samengevat. De omvang van dat deel is beperkter dan in de vorige jaargangen. Er werd niet geraakt aan de selectiecriteria om te bepalen welke arresten voldoende belangrijk worden geacht om in het jaarverslag te worden opgenomen. Het aantal geselecteerde arresten werd dus niet beperkt, maar de presentatie ervan is in een meer dynamische vorm gegoten. Het Hof is van oordeel dat de lezer meer gebaat is met een samenvatting van de arresten die is beperkt tot de essentie van de juridische oplossing die werd gegeven aan de betwistingen die voor het Hof werden gebracht. In tijden waarin informatiestromen steeds toenemen, en basisinformatie – zeker wat de arresten van het Hof betreft – gratis en *in extenso* beschikbaar is, is het belangrijk de focus te richten op het meest essentiële van de uitspraken. Die samenvattingen informeren de lezer in het algemeen, en de verschillende wetgevers in het bijzonder, over de draagwijdte van de verschillende grondrechten en de mate waarin de gecontroleerde wetskrachtige normen deze eerbiedigden, dan wel hebben geschonden. In dat laatste geval wordt de aandacht gevestigd op de regels die de toets van de grondwettelijkheid niet hebben doorstaan, zodat waar nodig remediërend kan worden opgetreden. Voor elk van de geselecteerde arresten wordt de link naar de tekst van het arrest toegevoegd, evenals een link naar de informatieve nota bij dat arrest indien er een werd opgesteld.

Hoofdstuk 3 geeft een overzicht van de belangrijkste aspecten van de organisatie en van de activiteiten van het Hof in 2015. Het Hof blijft op doordachte en voorzichtige wijze de publieke middelen besteden die ter beschikking worden gesteld, zowel voor het personeelsbeheer als voor de werking van de instelling in al haar aspecten. Het Hof heeft daarom beslist zijn jaarverslag enkel nog met de beschikbare eigen technische middelen op te stellen en het uitsluitend in een elektronische versie te verspreiden.

Het jaarverslag bevat drie bijlagen. De eerste heeft betrekking op de samenstelling van het Hof in 2015. In de tweede vindt u de metadata van de in 2015 gewezen arresten, in het bijzonder de data van de bekendmaking ervan in het *Belgisch Staatsblad*, dat de enige officiële vindplaats ervan is na de afschaffing van de arrestenverzameling, onverminderd het belang van de bekendmaking op onze website die als uitspraak geldt. De laatste bijlage geeft de stand, in 2015, weer van de voor het Hof hangende zaken waarin een prejudiciële vraag aan het Hof van Justitie van de Europese Unie is gesteld.

We hopen op die wijze aan het publiek een instrument ter beschikking te stellen dat, ook al is het nog uitsluitend in elektronische vorm te raadplegen, niet minder nuttig is voor hen die op een eenvoudige manier een duidelijk overzicht willen krijgen van de wijze waarop het Hof tijdens het afgelopen jaar de opdrachten heeft vervuld die de Grondwetgever en de bijzondere wetgever hem hebben toevertrouwd.

Etienne DE GROOT

Jean SPREUTELS

Voorzitters van het Grondwettelijk Hof

HOOFDSTUK 1. JURIDISCH KADER VAN DE WERKING VAN HET HOF IN 2015

A. Bevoegdheid van het Hof

Het Grondwettelijk Hof is bevoegd om, bij wege van arrest, uitspraak te doen over bevoegdheidsconflicten tussen de verschillende wetgevers en over de schending, door wetten, decreten en ordonnanties, van de artikelen 10, 11 en 24 van de Grondwet en van de artikelen van de Grondwet die de bijzondere wet bepaalt. Op grond hiervan toetst het Hof aan de artikelen van titel II van de Grondwet, aan de artikelen 170, 172 en 191, en, sedert 2014, aan artikel 143, § 1, van de Grondwet (het beginsel van de federale loyauteit).

Sedert 2014 is het Grondwettelijk Hof tevens de bevoegdheid verleend tot preventieve toetsing van de te organiseren gewestelijke volksraadplegingen en tot toetsing van de beslissingen van de Kamer van volksvertegenwoordigers of van haar organen betreffende de controle van de verkiezingsuitgaven voor de verkiezing van die wetgevende vergadering.

Van die laatste bevoegdheden diende het Grondwettelijk Hof in 2015 geen gebruik te maken.

B. De rechtspleging voor het Hof

Het jaar 2015 is tevens het eerste volledige jaar dat toepassing kon worden gemaakt van de nieuwe bepalingen inzake de rechtspleging voor het Grondwettelijk Hof die zijn ingevoerd bij de bijzondere wet van 4 april 2014 tot wijziging van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Grondwettelijk Hof (*Belgisch Staatsblad* van 15 april 2014, eerste editie).

Hierna wordt kort ingegaan op een aantal vaststellingen die met betrekking tot enkele procedurewijzigingen kunnen worden gedaan.

De vermindering van het aantal exemplaren van de procedurestukken dat in papieren vorm dient te worden neergelegd

De verplichting om bij elk verzoekschrift of elke memorie tien door de ondertekenaar voor eensluidend verklaarde afschriften te voegen, zoals opgelegd bij artikel 83 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Grondwettelijk Hof, is in 2014 opgeheven. Nochtans dient te worden vastgesteld dat de opheffing van die verplichting nog onvoldoende bekend is, ofschoon hierop is gewezen in het vorige jaarverslag, evenals in de beschrijving van de rechtspleging op de website van het Grondwettelijk Hof. De toezending van bijkomende papieren exemplaren biedt volstrekt geen meerwaarde, omdat alle stukken, behoudens het inleidende verzoekschrift of de inleidende verwijzingsbeslissing, intern louter digitaal beschikbaar worden gesteld via opneming in het elektronisch dossier.

De gewaarborgde anonimiteit van de partijen in bekendmakingen

Ter bescherming van het privéleven kan de voorzitter, ambtshalve of op eenvoudig verzoek van een partij of een belanghebbende derde, in elke fase van de rechtspleging en zelfs na de uitspraak van het arrest, beslissen dat de vermeldingen, die toelaten hen rechtstreeks te identificeren, vanaf het meest gereede ogenblik zullen worden weggelaten in elke publicatie waartoe het Hof krachtens de bijzondere wet of op eigen initiatief zou overgaan of is overgegaan (artikel 30^{quater} van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Grondwettelijk Hof).

In de praktijk wordt door de voorzitters ingegaan op elk verzoek tot anonimisering en dit voor alle publieke procedurehandelingen vanaf het ogenblik waarop het verzoek wordt ingesteld. Die vaststelling geldt niet alleen voor alle zaken die sedert de inwerkingtreding van de bijzondere wet van 4 april 2014 werden ingeleid, maar tevens voor elk verzoek tot anonimisering dat betrekking heeft op vroeger gepubliceerde arresten die via de website van het Grondwettelijk Hof kunnen worden geraadpleegd.

De voorheen bestaande praktijk van anonimisering op voorstel van de rechters-verslaggevers, wegens de opportuniteit ervan voor de bescherming van het privéleven van een of meer verzoekende partijen of van de partijen in het bodemgeschil, blijft parallel van toepassing.

De invoering van de mogelijkheid om in een zaak geen terechtzitting te houden

Na het uitwisselen van de schriftelijke stukken en het onderzoek door de rechters-verslaggevers en hun referendarissen gaat het Hof na of de zaak klaar is om te worden behandeld. Bij die gelegenheid beslist het Hof eveneens of al dan niet een terechtzitting moet worden gehouden.

Indien het Hof van oordeel is dat geen terechtzitting nodig is, kan elke partij binnen een termijn van zeven dagen na de kennisgeving van de beschikking van ingereedheidbrenging verzoeken om te worden gehoord. Bij ontstentenis daarvan wordt de zaak onmiddellijk in beraad genomen (artikel 90 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Grondwettelijk Hof).

Bij de beoordeling van de vraag of een zaak¹ in staat van wijzen was, besliste het Hof in 2015 stelselmatig dat er geen aanleiding was om een terechtzitting te houden. Wanneer er onvoldoende elementen zijn om de zaak in beraad te kunnen nemen (bijvoorbeeld omdat er inmiddels een wijziging van de in het geding zijnde norm is, omdat er een relevante uitspraak van een supranationaal rechtcollege beschikbaar is na het sluiten van de termijn voor de uitwisseling van de memories), opteert het Hof er veeleer voor om de zaak niet in staat van

¹ Onder zaak wordt, voor alle duidelijkheid, hier verstaan de op zichzelf staande zaak of de samengevoegde zaken die leiden tot één arrest.

wijzen te verklaren en de partijen de mogelijkheid te geven om in een aanvullende memorie een schriftelijk standpunt hieromtrent in te nemen.

In 2015 werden, ingevolge verzoeken van partijen om te worden gehoord, 13 terechtzittingen georganiseerd, tijdens welke 37 zaken werden behandeld. Gemiddeld stonden er 3 zaken op de agenda van een terechtzitting. Tijdens drie terechtzittingen werd telkens slechts 1 dossier behandeld. Tijdens twee terechtzittingen werden respectievelijk 6 en 7 zaken gepleit. Uit 34 van de 180 zaken van 2015 blijkt dat zij werden gewezen nadat een terechtzitting had plaatsgevonden.²

De afschaffing van de verplichting om een arrest in openbare terechtzitting uit te spreken

De arresten van het Hof moeten niet langer in openbare terechtzitting worden uitgesproken. Tenzij de voorzitter beslist het arrest in openbare terechtzitting uit te spreken, geldt de bekendmaking ervan op de website van het Hof als uitspraak (artikel 110 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Grondwettelijk Hof).

De voorzitters hebben beslist dat in beginsel geen enkel arrest in openbare terechtzitting zal worden uitgesproken, zelfs indien er bijzonder veel media-aandacht zou bestaan voor een bepaalde zaak. Voor het Hof heeft geen enkele zaak méér belang dan een andere zaak om in openbare terechtzitting te worden uitgesproken. De data waarop de arresten worden gewezen, zijn beschikbaar op de website van het Hof.

De afschaffing van de verplichting om bij aangetekende brief aan de overheden kennis te geven van de arresten van het Hof

Van de arresten dient aan de (zeventien) overheden die zelf geen partij zijn bij de zaken die tot de arresten hebben geleid, niet langer kennis te worden gegeven bij aangetekende brief, maar bij een eenvoudig, aan die overheden gericht emailbericht met het arrest als bijlage (artikel 113 van de bijzondere wet van 6 januari 1989, zoals gewijzigd bij de bijzondere wet van 4 april 2014). De partijen in de rechtspleging voor het Grondwettelijk Hof blijven een kennisgeving bij aangetekende brief ontvangen. De advocaten die in de zaak zijn opgetreden, worden eveneens op voorhand verwittigd van de datum waarop het arrest wordt gewezen.

De toepassing van de nieuwe regels heeft geen noemenswaardige problemen opgeleverd. De verschillende overheden hebben een officieel mailadres

² Het verschil tussen het aantal zaken dat op de terechtzittingen worden gepleit en het aantal arresten na het houden van een terechtzitting, vloeit voort uit het feit dat in een aantal zaken die in 2014 werden gepleit, in 2015 het arrest werd gewezen, zoals er ook in 2015 terechtzittingen zijn geweest in zaken waarin het arrest pas in 2016 zal worden gewezen.

doorgegeven en actualiseren zelf die gegevens. Rekening houdend met het feit dat gemiddeld ten hoogste twee overheden effectief partij zijn in elk geschil bij het Hof dat met een arrest wordt beslecht, heeft deze maatregel in 2015 een besparing van ongeveer 17.000 EUR opgeleverd.

HOOFDSTUK 2. DE RECHTSPREKENDE ACTIVITEITEN VAN HET HOF IN 2015

A. Belangwekkende beslissingen van het Hof

Inleiding

De arresten die in deze rubriek zijn opgenomen, werden door het Hof weerhouden wegens het belangwekkende karakter ervan. Alle arresten van het Hof worden in het *Belgisch Staatsblad* bekendgemaakt en zijn, vanaf de dag waarop zij worden gewezen, beschikbaar op de [website van het Hof](#). Die website bevat daarenboven verscheidene publicaties, waaronder informatieve nota's over sommige van die arresten, een brochure waarin de bevoegdheden, de organisatie en de werking van het Hof worden beschreven en biedt verscheidene zoekfuncties die een gericht onderzoek van de rechtspraak mogelijk maken. Voor elk van de hieronder opgenomen arresten wordt een hyperlink naar het arrest en, indien die bestaat, naar de informatieve nota opgenomen.

1. RECHTSPLEGING VOOR HET HOF

Nieuwe termijn om een beroep tot vernietiging in te stellen ingevolge een arrest van ongrondwettigheid in verband met een prejudiciële vraag (artikel 4, tweede lid, van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Grondwettelijk Hof) – Belang van de verzoeker ([arrest nr. 58/2015](#) van 7 mei 2015)

Wanneer het Hof in een voorgaand arrest (arrest nr. 12/2014 van 23 januari 2014) heeft geoordeeld dat een bepaling afbreuk doet aan het eigendomsrecht doordat zij geen regeling inzake schadevergoeding voor een bouwverbod als gevolg van een beschermingsmaatregel organiseert, doet de verzoeker die de vernietiging van die bepaling vordert waarbij hij zich beroept op het ingaan van een nieuwe termijn voor vernietiging waarin is voorzien bij artikel 4, tweede lid, van de bijzondere wet van 6 januari 1989, niet blijken van het vereiste belang wanneer de beschermingsmaatregel die hem betreft, betrekking heeft op een onroerend goed dat reeds bebouwd is : per hypothese doet die maatregel geen bouwverbod ontstaan en de situatie van de verzoeker zou in geen enkel opzicht worden gewijzigd door het vernietigingsarrest dat het Hof zou kunnen uitspreken.

2. GRONDWETTELIJK RECHT - BEVOEGDHEIDSVERDELING

Taalkennis – Onderwijs ([arrest nr. 28/2015](#) van 12 maart 2015)

De Vlaamse decreetgever is niet bevoegd om aan de leerkrachten in Franstalige basisscholen die behoren tot het vrij gesubsidieerd onderwijs en die gevestigd zijn in een Vlaamse gemeente met een bijzonder taalstatuut, de verplichting op te leggen om het Nederlands te beheersen op niveau A2 van het Gemeenschappelijk Europees referentiekader voor Talen. Krachtens artikel 129, § 2, van de Grondwet komt de bevoegdheid om in die gemeenten het gebruik van de talen in het onderwijs te regelen, immers toe aan de federale wetgever, die deze bevoegdheid door een bijzondere meerderheidswet uitoefent. Artikel 19^{quater}, tweede lid, van het decreet van de Vlaamse Gemeenschap van 27 maart 1991 betreffende de rechtspositie van sommige personeelsleden van het gesubsidieerd onderwijs en de gesubsidieerde centra voor leerlingenbegeleiding schendt bijgevolg die grondwetsbepaling.

Taalkennis - Sociale huur ([arrest nr. 24/2015](#) van 5 maart 2015)

Het Vlaamse Gewest is bevoegd om eenieder die in een sociale huurwoning zijn hoofdverblijfplaats heeft, met uitzondering van minderjarige kinderen, ertoe te verplichten de bereidheid te tonen om het Nederlands te leren. Die verplichting mag ook betrekking hebben op personen die na aanvang van het huurcontract huwen of wettelijk gaan samenwonen met de referentiehuurder. De bevoegdheid van de federale wetgever om het primaire huwelijksstelsel te regelen, neemt immers niet weg dat de bevoegdheid van de gewesten inzake huisvesting ruim is opgevat. De bijzondere aard van de sociale huur rechtvaardigt overigens dat op bepaalde punten wordt afgeweken van het recht op bescherming van de gezinswoning, vervat in artikel 215 van het Burgerlijk Wetboek, voor zover die afwijking het de federale wetgever niet onmogelijk of overdreven moeilijk maakt om zijn bevoegdheid inzake het primaire huwelijksstelsel uit te oefenen.

Die verplichting schendt evenmin het beginsel van gelijkheid en niet-discriminatie, het recht op een behoorlijke huisvesting en het recht op eerbiediging van het privé- en gezinsleven, althans voor zover de vrederechter kan nagaan of de ernst van de tekortkoming door de huurder de beëindiging van de huurovereenkomst kan verantwoorden. De sociale huurovereenkomst mag slechts worden opgezegd indien het verzuim of de weigering vanwege de huurder om de taal te leren, ernstige hinder of een reële aantasting van de leefbaarheid voor andere huurders heeft veroorzaakt.

Het Hof verwerpt, onder voormeld voorbehoud, het beroep tot vernietiging van de artikelen 3, 6°, 50, 3°, en 67 van het decreet van het Vlaamse Gewest van 31 mei 2013 houdende wijziging van diverse decreten met betrekking tot wonen.

Internationale betrekkingen - Aanstellen van (ere-)consulair personeel ([arrest nr. 80/2015 van 28 mei 2015](#))

De bevoegdheidsverdeling inzake internationale betrekkingen streeft een evenwicht na tussen, enerzijds, de autonomie van de gemeenschappen en de gewesten en, anderzijds, de eenheid en de coherentie van het Belgisch buitenlands beleid. De gemeenschappen en de gewesten zijn bevoegd om de aangelegenheden die hun op het interne vlak exclusief zijn toegewezen, eveneens op het internationale vlak te regelen, onder meer wat het sluiten van verdragen betreft (*in foro interno, in foro externo*). Wel moet worden vermeden dat de verschillende entiteiten van de federale Staat een tegenstrijdig buitenlands beleid zouden ontwikkelen. Daarom is de leiding van de buitenlandse betrekkingen toegewezen aan de Koning.

Gelet op de nood aan coherentie van de buitenlandse betrekkingen kent artikel 107, tweede lid, van de Grondwet aan de Koning de exclusieve bevoegdheid toe om de diplomatieke en consulaire ambtenaren te benoemen. De toepasselijke regels van internationaal recht regelen overigens alleen de diplomatieke en consulaire betrekkingen tussen Staten, en niet tussen deelstaten. De gemeenschappen en de gewesten zijn dus niet bevoegd om diplomatieke en consulaire vertegenwoordigers in het buitenland te benoemen.

Twee samenwerkingsakkoorden uit 1994 en 1995 maken daarentegen wel de aanwezigheid van vertegenwoordigers van de gemeenschappen en de gewesten in de Belgische diplomatieke en consulaire posten mogelijk. De gewestelijke economische en handelsattachés en de vertegenwoordigers van de gemeenschappen en de gewesten worden gehuisvest in de Belgische diplomatieke en consulaire zendingen in het buitenland. Aan die attachés en vertegenwoordigers, die uitsluitend worden aangewezen door de betrokken gemeenschappen en gewesten en die uitsluitend bevoegdheden van de gemeenschappen en de gewesten uitoefenen, wordt een diplomatiek of consulaire statuut toegekend. Binnen de gebouwen van de Belgische zendingen hebben zij recht op een eigen infrastructuur. Zij krijgen hun taken van de regeringen van de gemeenschappen en de gewesten en zij zijn enkel ten aanzien van die overheden verantwoordelijk voor de uitvoering van de opdracht. Wel geschieden de contacten met de overheden van de ontvangende Staat steeds na overleg met het posthoofd en oefent deze laatste een coördinerende en leidinggevende functie uit, onder meer op het vlak van de vertrouwelijkheid van de informatie.

Bijgevolg is de federale wetgever bevoegd om een Consulaire Wetboek uit te vaardigen waarin de functies van het posthoofd worden bepaald, voor zover hij daarbij geen afbreuk doet aan de materiële bevoegdheden van de gemeenschappen en de gewesten. Het Hof verwerpt dan ook het beroep tot vernietiging van de artikelen 1, 5° en 8°, 4, eerste lid, eerste zin, en derde lid, eerste zin, en 5, eerste zin, van het Consulaire Wetboek (wet van 21 december 2013).

Gewesten – Bevoegdheid inzake arbeidsbemiddeling – Uitsluiting van outplacementmaatregelen ([arrest nr. 98/2015](#) van 25 juni 2015)

Met « arbeidsbemiddeling » in artikel 6, § 1, IX, 1°, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 heeft de bijzondere wetgever, naast bepaalde financiële tegemoetkomingen, de arbeidsbemiddeling in enge zin bedoeld, inzonderheid de regeling van de activiteiten van de bureaus voor arbeidsbemiddeling en, wat de arbeidsbemiddeling in ruimere zin betreft, enkel de erkenning van de uitzendbureaus. Voor het overige heeft hij derhalve het arbeidsrechtelijke aspect van de outplacement, en meer in het bijzonder het recht op outplacement, niet aan de gewesten willen toevertrouwen, aangezien die aangelegenheid is aan te merken als een regeling van arbeidsbescherming die aan de federale overheid is voorbehouden als een onderdeel van het arbeidsrecht in de zin van artikel 6, § 1, VI, vijfde lid, 12°, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980.

De federale wetgever is binnen zijn bevoegdheid gebleven met de aanneming van de artikelen 81, 88 en 92 van de wet van 26 december 2013 betreffende de invoering van een eenheidsstatuut tussen arbeiders en bedienden inzake de opzeggingstermijnen en de carenzdag waarbij de wet van 5 september 2001 tot de verbetering van de werkgelegenheidsgraad van de werknemers is gewijzigd, aangezien die bepalingen enkel een recht invoeren op een ontslagpakket voor werknemers met een zekere anciënniteit, waarbij een deel van dat ontslagpakket dient te worden ingevuld door een outplacementbegeleiding. De bestreden bepalingen hebben geen betrekking op de eigenlijke plaatsing van werkzoekenden.

Waalse provincies – Lokale autonomie – Huisvesting ([arrest nr. 100/2015](#) van 2 juli 2015)

Artikel 128/1 van het decreet van het Waalse Gewest van 12 februari 2004 tot organisatie van de Waalse provincies, gewijzigd bij artikel 1 van het decreet van 20 februari 2014, verbiedt, volgens de daarin bepaalde nadere regels, de provincieraden en -colleges, krachtens het provinciaal belang, te beraadslagen en te besluiten over de aangelegenheid van de huisvesting bedoeld in artikel 6, § 1, IV, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen. Dat artikel 128/1 schendt niet artikel 6, § 1, VIII, van die wet, dat, in de redactie ervan die gold bij de aanneming van het decreet, het beginsel vastlegde van de provinciale autonomie, dat ook is verankerd in de artikelen 41 en 162 van de Grondwet en tot de inachtneming waarvan de decreetgever is gehouden zolang hij de mogelijkheid om de provincies af te schaffen, die volgt uit de gecombineerde lezing van artikel 41 van de Grondwet en het voormelde artikel 6, § 1, VIII, niet uitoefent, met inachtneming van de voorwaarden die hem door de Grondwet zijn opgelegd. Dat beginsel van de lokale autonomie doet echter geen afbreuk aan de verplichting van de provincies om, wanneer zij optreden op grond van het provinciaal belang, de hiërarchie der normen in acht te nemen, noch aan de bevoegdheid van de federale Staat, de gemeenschappen of de gewesten om te oordelen welk het meest geschikte niveau is om een

aangelegenheid te regelen die hun toekomst (B.3.1 tot B.3.6). Daarenboven doet hetzelfde artikel 128/1 geen onverantwoorde discriminatie ontstaan door aan alle Waalse provincies, zonder onderscheid, hun bevoegdheid inzake huisvesting te ontzeggen. In dat verband houdt het Hof rekening met het beginsel van de lokale autonomie verankerd in de artikelen 41 en 162, tweede lid, 2°, van de Grondwet, net zoals in artikel 6, § 1, VIII, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980, ook al zijn die bepalingen vreemd aan het beginsel van gelijkheid en niet-discriminatie (B.7.1 tot B.8).

Fiscaliteit – Gewestbelastingen en gemeentebelastingen – Gsm-antennes, -masten of -pylonen ([arrest nr. 105/2015 van 16 juli 2015](#))

De artikelen 37 tot 44 van het decreet van het Waalse Gewest van 11 december 2013 houdende de algemene ontvangstenbegroting van het Waalse Gewest voor het begrotingsjaar 2014 alsook basisartikel 36 01 90 van Organisatieafdeling 17 van de als bijlage bij dat decreet gevoegde Ontvangstenbegroting van het Waalse Gewest voor het begrotingsjaar 2014 strekken ertoe de gemeentebelastingen op de masten, pylonen of antennes (die bestemd zijn voor de uitvoering, rechtstreeks met het publiek, van een mobiele telecommunicatieverrichting door de operator van een openbaar telecommunicatienet) te vervangen door een gewestbelasting met hetzelfde voorwerp en vervolgens de opbrengst van die gewestbelasting, via een verhoging van de ontvangsten van het Gemeentefonds, weer aan de gemeenten af te staan. Die bepalingen worden vernietigd omdat zij de fiscale autonomie van de gemeenten beperken (waarbij die niet meer over de mogelijkheid beschikken om een dergelijke belasting te heffen) en een bevoegdheid aantasten die door artikel 170, § 4, tweede lid, van de Grondwet aan de federale wetgever is voorbehouden (B.5 tot B.10.3). Daarenboven zijn de voorwaarden voor de toepassing van artikel 10 van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen, dat betrekking heeft op de impliciete bevoegdheden, niet vervuld, waarbij niets erop wijst dat de bestreden artikelen noodzakelijk zijn voor de uitoefening van een gewestbevoegdheid (B.11). Wegens de financiële en juridische moeilijkheden veroorzaakt door de vernietiging van de bestreden belasting, dienen de gevolgen van de vernietigde bepalingen definitief te worden gehandhaafd (B.13).

Territoriale bevoegdheid – Taxidiensten ([arrest nr. 129/2015 van 24 september 2015](#))

Artikel 25 van het decreet van het Vlaamse Gewest van 20 april 2001 betreffende de organisatie van het personenvervoer over de weg doet geen afbreuk aan de beginselen van het vrije verkeer van personen, goederen, diensten en kapitaal en van de vrijheid van handel en nijverheid, noch aan het algemeen normatief kader van de economische unie en de monetaire eenheid, in zoverre het een vergunning vereist voor het exploiteren van taxidiensten vanop de openbare weg of op elke andere niet voor het openbaar verkeer opengestelde plaats op het grondgebied van het Vlaamse Gewest, maar het de exploitant van een taxidienst in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest niet verhindert een vergunning te

verkrijgen voor het aanbieden van taxidiensten in het Vlaamse Gewest (zie [arrest nr. 85/2008](#) en [arrest nr. 40/2012](#)).

Administratief toezicht – Kerkfabrieken en instellingen belast met het beheer van de temporalien van de erkende erediensten ([arrest nr. 135/2015](#) van 1 oktober 2015)

Het decreet van het Waalse Gewest van 13 maart 2014 tot wijziging van het Wetboek van de plaatselijke democratie en de decentralisatie en van diverse bepalingen betreffende het toezicht over de instellingen belast met het beheer van de temporalien van de erkende erediensten strekt met name ertoe de regeling van dat toezicht uit te breiden en te vereenvoudigen. Door te bepalen dat de bisschop de giften of schenkingen aan de seminaries aanvaardt, schendt artikel 34 ervan de regels die de gewestbevoegdheid inzake kerkfabrieken en instellingen belast met het beheer van de temporalien van de erkende erediensten vaststellen (artikel 6, § 1, VIII, eerste lid, 6°, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen) in zoverre het de aangelegenheid van de seminaries regelt, aangelegenheid die onder de exclusieve bevoegdheid van de federale overheid ressorteert.

3. GRONDWETTELIJK RECHT – RECHTEN EN VRIJHEDEN

Beginsel van niet-retroactiviteit van wetgeving - Motivering van de terugwerkende kracht ([arrest nr. 1/2015](#) van 22 januari 2015)

Zoals het Europees Hof voor de Rechten van de Mens legt het Hof een onderscheiden strengheid aan de dag naargelang de terugwerkende kracht van wetgeving al dan niet een invloed heeft op de afloop van hangende rechtsgedingen. In het onderhavige arrest wordt gepreciseerd dat, zelfs indien de terugwerkende kracht geen hangende rechtsgedingen beïnvloedt, de afwijking van de normale regels inzake de inwerkingtreding van wetskrachtige normen dient te worden verantwoord in de parlementaire voorbereiding. Aangezien die motivering *in casu* ontbreekt, vernietigt het Hof in artikel 106 van de wet van 17 juni 2013 houdende fiscale en financiële bepalingen en bepalingen betreffende de duurzame ontwikkeling, de verhoging van de jaarlijkse taks op collectieve beleggingsinstellingen, in zoverre die verhoging terugwerkende kracht heeft (inwerkingtreding op 1 januari 2013).

Onderwijs – Keuze van godsdienstig of filosofisch onderricht ([arrest nr. 34/2015](#) van 12 maart 2015; [informatieve nota bij arrest nr. 34/2015](#))

De regels volgens welke een ouder niet het recht heeft om op eenvoudig, niet anders gemotiveerd verzoek voor zijn kind een vrijstelling te verkrijgen om het onderricht in een van de erkende godsdiensten of in de niet-confessionele zedenleer in een school van het officieel onderwijs te volgen, zijn in strijd met het recht van de ouders om het door de overheid aan hun kinderen verstrekte

onderwijs te laten verzekeren met naleving van hun godsdienstige en filosofische overtuigingen.

In die zin geïnterpreteerd schenden artikel 8 van de wet van 29 mei 1959 tot wijziging van sommige bepalingen van de onderwijswetgeving en artikel 5 van het decreet van de Franse Gemeenschap van 31 maart 1994 houdende bepaling van de neutraliteit van het Gemeenschapsonderwijs, artikel 24 van de Grondwet, in samenhang gelezen met artikel 19 van de Grondwet en met artikel 2 van het Eerste Aanvullend Protocol bij het Europees Verdrag voor de rechten van de mens.

Gemeentelijke administratieve sancties – Wettigheidsbeginsel en waarborgen voor de burger – Minderjarigen – Plaatsverbod ([arrest nr. 44/2015](#) en [arrest nr. 45/2015](#) van 23 april 2015; [informatieve nota bij arresten nrs. 44/2015 en 45/2015](#))

Het Hof heeft de beroepen tot vernietiging tegen de verstrenging van de regeling betreffende de gemeentelijke administratieve sancties (GAS), zoals vastgelegd in de wet van 24 juni 2013 betreffende de gemeentelijke administratieve sancties en in de wet van 19 juli 2013 tot wijziging van de wet van 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming, het ten laste nemen van minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd en het herstel van de door dit feit veroorzaakte schade, verworpen onder voorbehoud van zeven grondwetsconforme interpretaties.

Het bijhouden, door de gemeente, van een register van personen die het voorwerp hebben uitgemaakt van een GAS schendt niet het recht op de eerbiediging van het privé- en gezinsleven, op voorwaarde dat alleen de sanctionerende ambtenaar toegang tot dat register heeft.

De procedure waarmee een GAS wordt opgelegd, is bestaanbaar met het recht op een behoorlijke rechtsbedeling, voor zover de personeelsleden van de openbare vervoersmaatschappijen die binnen hun bevoegdheden inbreuken kunnen vaststellen, voldoen aan bepaalde minimumvoorwaarden inzake selectie, aanwerving, opleiding, kwalificatie en onafhankelijkheid. Tevens moet het gemeentecollege met de procureur des Konings afspreken welke inbreuken strafrechtelijk worden vervolgd en welke inbreuken met een GAS worden bestraft. Er mag tot slot pas sprake zijn van herhaling indien over de eerste inbreuk reeds in beroep een definitieve uitspraak is gedaan.

Wat de minderjarige overtreders betreft - de bestreden wet verlaagt de leeftijdsgrens naar veertien jaar - eist het Hof dat telkens rekening wordt gehouden met hun persoonlijkheid en hun maturiteitsgraad. Bovendien moet de minderjarige in alle gevallen beschikken over het recht om te worden gehoord.

De sanctie van het tijdelijk plaatsverbod, die door de burgemeester kan worden opgelegd in geval van herhaalde individuele of collectieve inbreuken gepleegd op dezelfde plaats of ter gelegenheid van gelijkaardige gebeurtenissen, is volgens

het Hof alleen aanvaardbaar voor zover de burgemeester heeft vastgesteld dat die herhaalde inbreuken de openbare orde verstoren of overlast veroorzaken. Het tijdelijke plaatsverbod mag bovendien nooit langer duren dan een maand (weliswaar hernieuwbaar) en mag geen grotere perimeter bestrijken dan noodzakelijk om de verstoring van de openbare orde te verhinderen of te beëindigen. De betrokken plaatsen moeten concreet worden aangegeven en kunnen dus geen ganse wijk of een geheel van straten bestrijken.

Het Hof heeft eveneens beslist dat, hoewel de gemeentelijke administratieve sancties een straf kunnen uitmaken in de zin van de artikelen 6 en 7 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens, dit niet betekent dat het gaat om straffen in de zin van de artikelen 12 en 14 van de Grondwet.

Vrijheid van handel en nijverheid – Geen sociaal, economisch of cultureel grondrecht ([arrest nr. 66/2015 van 21 mei 2015](#))

De vrijheid van handel en nijverheid wordt niet gewaarborgd door artikel 23 van de Grondwet. Artikel II.3 van het Wetboek van economisch recht, dat de vrijheid van ondernemen waarborgt, is geen toetsingsnorm voor het Hof. Aangezien het zogenaamde decreet d'Allarde van 2-17 maart 1791 bij wet van 28 februari 2013 is opgeheven, kan het Hof ook niet meer via de artikelen 10 en 11 van de Grondwet aan die norm toetsen.

De vrijheid van ondernemen moet krachtens artikel II.4 van het Wetboek van economisch recht worden uitgeoefend met inachtneming van de in België van kracht zijnde internationale verdragen en van het algemeen normatief kader van de economische unie en de monetaire eenheid, zoals vastgesteld door of krachtens de internationale verdragen en de wet. De economische en monetaire unie is vervat in artikel 6, § 1, VI, derde lid, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen, waaraan het Hof rechtstreeks vermag te toetsen, aangezien het om een bevoegdheidverdelende regel gaat. Tevens wordt de vrijheid van ondernemen gewaarborgd door artikel 16 van het Handvest van de Grondrechten van de Europese Unie. Bijgevolg mag het Hof wetskrachtige normen toetsen aan de vrijheid van ondernemen, in samenhang gelezen met de artikelen 10 en 11 van de Grondwet.

Sociale, economische en culturele grondrechten – Recht om een menswaardig leven te leiden – Standstill-effect ([arrest nr. 67/2015 van 21 mei 2015](#))

Artikel 23 van de Grondwet bepaalt dat eenieder het recht heeft om een menswaardig leven te leiden. Daartoe waarborgen de onderscheiden wetgevers, rekening houdend met de overeenstemmende verplichtingen, de economische, sociale en culturele rechten, waarbij ze de voorwaarden voor de uitoefening ervan bepalen. Artikel 23 van de Grondwet impliceert een *standstill*-verplichting die eraan in de weg staat dat de bevoegde wetgever het beschermingsniveau dat wordt geboden door de van toepassing zijnde wetgeving in aanzienlijke mate vermindert zonder dat daarvoor redenen zijn die verband houden met het

algemeen belang. Die *standstill*-verplichting geldt voor alle rechten opgesomd in het derde lid van artikel 23 van de Grondwet, alsook voor het overkoepelende recht om een menswaardig leven te leiden, vervat in het eerste lid van dat artikel.

Artikel 23 van de Grondwet beoogt evenwel niet de burgers tot een passieve houding aan te zetten : wie rechten heeft, heeft ook plichten, zoals de plicht om mee te werken aan de sociale en economische vooruitgang van de maatschappij. Aan de burgers die de in artikel 23 van de Grondwet vermelde sociale, economische en culturele rechten genieten, kunnen bijgevolg verplichtingen worden opgelegd om tot die rechten toegang te krijgen, voor zover zij verbonden zijn met de algemene doelstelling van het recht op een menswaardig leven en dus evenredig zijn met die doelstelling.

In het geding was artikel 1675/2, laatste lid, Gerechtelijk Wetboek, dat bepaalt dat de persoon wiens minnelijke of gerechtelijke aanzuiveringsprocedure werd herroepen met toepassing van artikel 1675/15, § 1, van het Gerechtelijk Wetboek, gedurende een periode van vijf jaar te rekenen vanaf de datum van het vonnis van herroeping geen verzoekschrift tot het verkrijgen van een collectieve schuldenregeling kan indienen. Aangezien de collectieve schuldenregeling precies beoogt de schuldenaar en zijn gezin in staat te stellen een menswaardig leven te leiden, is die tijdelijke uitsluiting van de collectieve schuldenregeling, ingevoegd bij wet van 14 januari 2013, een aanzienlijke vermindering van het voorheen bestaande beschermingsniveau.

De beperking wordt echter gerechtvaardigd door de responsabilisering die inherent is aan artikel 23 van de Grondwet : de wet van 14 januari 2013 beoogde immers de personen die een collectieve schuldenregeling verkrijgen, te verplichten om die na te komen. De herroepingsbeslissing steunt op een beoordeling, door een onafhankelijke en onpartijdige rechter, van de ernst van de door die schuldenaar begane nalatigheden en van de omstandigheden waarin die nalatigheden werden begaan. Er zijn dus voldoende waarborgen om te voorkomen dat een herroeping wordt uitgesproken in het geval waarin het niet-nakomen, door de schuldenaar, van zijn verplichtingen niet het gevolg is van zijn persoonlijke weloverwogen en onverschoonbare keuze of onvoldoende ernstig blijkt te zijn.

Elektronische communicatie – Bewaring van gegevens – Beroepsgeheim ([arrest nr. 84/2015 van 11 juni 2015](#))

De wet van 30 juli 2013 houdende wijziging van de artikelen 2, 126 en 145 van de wet van 13 juni 2005 betreffende de elektronische communicatie en van artikel 90*decies* van het Wetboek van strafvordering wordt vernietigd omdat zij de normen schendt die het beginsel van gelijkheid en niet-discriminatie uitdrukken. Zoals de richtlijn 2006/24/EG (« Dataretentierichtlijn »), die zij omzet en die intussen ongeldig is verklaard bij een arrest van 8 april 2014 (C-293/12) van het Hof van Justitie van de Europese Unie (B.6), schrijft die wet voor om alle verkeersgegevens betreffende vaste en mobiele telefonie, internettoegang, e-mail over het internet en internettelefonie te bewaren, waardoor zij algemeen van

toepassing is op alle personen en alle elektronische communicatiemiddelen, zonder onderscheid op basis van het doel, namelijk zware criminaliteit bestrijden, dat de Uniewetgever wilde nastreven. Daarbij is de wet ook van toepassing op personen voor wie er geen enkele aanwijzing bestaat dat hun gedrag – zelfs maar indirect of van ver – een verband vertoont met de in de bestreden wet opgesomde inbreuken, met inbegrip van personen van wie de communicaties onder het beroepsgeheim vallen (B.10.1). Zij beperkt evenmin de bewaring van de desbetreffende gegevens tot een bepaalde periode of een bepaalde geografische zone, of nog, tot een kring van personen die betrokken kunnen zijn bij een door de wet beoogde inbreuk, of die zouden kunnen helpen, door het bewaren van de gegevens, bij het voorkomen, opsporen of vervolgen van die inbreuken; zij voorziet in geen enkele materiële of procedurele voorwaarde met betrekking tot de toegang tot de bewaarde gegevens en maakt geen enkel onderscheid tussen de categorieën van gegevens op basis van hun eventuele nut voor de nagestreefde doelstelling of naar gelang van de betrokken personen (B.10.2 tot B.10.4).

Eigendomsrecht en sociaal-economische grondrechten – Inzetbaarheidsbevorderende maatregelen als verplicht onderdeel van een ontslagregeling ([arrest nr. 98/2015 van 25 juni 2015](#))

Artikel 92 van de wet van 26 december 2013 betreffende de invoering van een eenheidsstatuut tussen arbeiders en bedienden inzake de opzeggingstermijnen en de carenzdag, dat de sectoren vijf jaar de tijd geeft, vanaf de inwerkingtreding van de nieuwe ontslagregels, om in een invulling te voorzien van de opzeggingstermijn of opzeggingsvergoeding ten belope van één derde daarvan, met maatregelen die de inzetbaarheid van de werknemer op de arbeidsmarkt verhogen (waardoor nog twee derden van de opzeggingstermijn moeten worden gepresteerd of uitbetaald), wijzigt de hoegrootheid van het aan de ontslagen werknemer toekomstende ontslagpakket niet, maar regelt enkel de verhouding tussen de inzetbaarheidsbevorderende maatregelen en de opzeggingstermijn of opzeggingsvergoeding en houdt bijgevolg in geen enkel opzicht een onteigening in, zodat er geen aanleiding is om die bepaling te toetsen aan artikel 16 van de Grondwet.

Rekening houdend met het beperkte, pertinente en evenredige karakter van de maatregel kan de bepaling evenmin worden beschouwd als een inbreuk op artikel 1 van het Eerste Aanvullend Protocol bij het EVRM, dat bovendien bescherming biedt tegen elke verstoring van het genot van eigendom en tegen elke regeling van het gebruik van eigendom, zoals een wettelijke regeling die een weerslag heeft op de hoegrootheid van een opzeggingsvergoeding. Rekening houdend met de ruime beoordelingsvrijheid waarover de wetgever in sociaal-economische aangelegenheden beschikt, heeft hij een billijk evenwicht tot stand gebracht tussen de belangen van de ontslagen werknemers en de belangen van de Staat in het kader van de invoering van een nieuw ontslagrecht. De wetgever heeft zijn beoordelingsmarge niet overschreden door voor de ontslagen werknemers in een ontslagpakket te voorzien dat voor één derde bestaat uit

inzetbaarheidsverhogende maatregelen. De toepassing van die bepaling is ook niet van dien aard dat het aan de ontslagen werknemers geboden beschermingsniveau aanzienlijk wordt verminderd, zodat geenszins sprake is van een schending van artikel 23 van de Grondwet.

Dringende medische hulp – Uitsluiting ([arrest nr. 131/2015](#) en [arrest nr. 133/2015 van 1 oktober 2015](#))

Dringende medische hulp is een essentieel element van het recht op maatschappelijke dienstverlening. Het gaat om een grondrecht zonder hetwelk het recht op menselijke waardigheid niet kan worden gewaarborgd. Aangezien dringende medische hulp enkel wordt toegekend aan personen die niet over andere inkomsten en verzekeringen beschikken en ten aanzien van wie het dringende karakter van de noodzakelijke medische zorg is aangetoond, kan het ontnemen van die hulp, door een algemene maatregel en *a priori* met betrekking tot een abstract gedefinieerde categorie van vreemdelingen, niet worden verantwoord door de zorg om sociale misbruiken te beperken. Overigens kunnen budgettaire doelstellingen de wetgever niet ontslaan van zijn verplichting om voor iedereen het recht op een menswaardig leven te waarborgen wanneer een vreemdeling dringende medische hulp nodig heeft.

Het Hof vernietigt artikel 20 van de programmawet van 28 juni 2013 waarbij een artikel 57*sexies* wordt ingevoegd in de organieke wet van 8 juli 1976 betreffende de openbare centra voor maatschappelijk welzijn, in zoverre het de openbare centra voor maatschappelijk welzijn toestaat dringende medische hulp te weigeren aan de vreemdelingen die gemachtigd zijn tot een beperkt verblijf op grond van artikel 9*bis* van de wet van 15 december 1980 « betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen », wegens een arbeidskaart B of een beroepskaart (arrest nr. 131/2015).

Een analoge redenering geldt voor het recht op maatschappelijke dienstverlening zelf. Ook al kan de legitieme doelstelling van fraudebestrijding bepaalde maatregelen rechtvaardigen, waaronder de weigering van maatschappelijke dienstverlening aan vreemdelingen van wie men kan aantonen dat zij proberen die op ongeoorloofde wijze te verkrijgen of het einde van het verblijfsrecht van vreemdelingen die ze ten onrechte hebben verkregen, toch kan zij niet verantwoord worden dat een abstract gedefinieerde categorie van vreemdelingen die legaal op het grondgebied verblijven, wordt uitgesloten van het recht om een beroep te doen op maatschappelijke dienstverlening in geval van een door het OCMW gecontroleerde situatie van behoeftigheid, en bijgevolg wordt uitgesloten van het recht om een menswaardig leven te leiden (arrest nr. 133/2015).

4. KIESRECHT

Parlementsverkiezingen – Senaat – Kiesdrempel ([arrest nr. 161/2015](#) van 19 november 2015)

Artikel 210*decies* van het Kieswetboek bepaalt, in verband met de verdeling van de zetels van de senatoren die zijn aangewezen door het Waals Parlement, de Franse taalgroep van het Parlement van het Brussels Hoofdstedelijke Gewest en het Parlement van de Franse Gemeenschap, dat tot die verdeling alleen worden toegelaten « de politieke formaties waarvan de lijsten minstens 5 % van het algemeen totaal van de geldig uitgebrachte stemmen voor de verkiezing van zowel het Waals Parlement als de Franse taalgroep van het Brussels Hoofdstedelijk Parlement hebben behaald ». Aangezien die bepaling, en de dubbele kiesdrempel waarin zij voorziet, zich ertoe beperkt gevolg te geven aan de grondwettelijke vereiste van het behalen van een zetel in het Parlement van de Franse Gemeenschap, het Waals Parlement en de Franse taalgroep van het Parlement van het Brussels Hoofdstedelijke Gewest (artikel 68, § 1, vierde lid, van de Grondwet), is het Hof niet bevoegd om zich uit te spreken over een verschil in behandeling of over de beperking van een fundamenteel recht dat voortvloeit uit een keuze die de Grondwetgever zelf heeft gemaakt.

5. LEEMTEN IN DE WETGEVING

Burgerlijk recht – Personen – Bekwaamheid – Intrinsieke en zelfherstellende lacune ([arrest nr. 3/2015](#) van 22 januari 2015)

Artikel 504 van het Burgerlijk Wetboek, vóór de opheffing ervan bij artikel 119 van de wet van 17 maart 2013 tot hervorming van de regelingen inzake onbekwaamheid en tot instelling van een nieuwe beschermingsstatus die strookt met de menselijke waardigheid, schendt de artikelen 10 en 11 van de Grondwet indien het ertoe leidt dat een vordering van de erfgenamen tot vernietiging van een handeling van een inmiddels overleden persoon op grond van diens krankzinnigheid ontvankelijk is wanneer vóór diens overlijden een verzoekschrift tot onbekwaamverklaring is neergelegd, maar niet wanneer een verzoekschrift tot het aanstellen van een voorlopige bewindvoerder wegens geestelijke stoornis is ingediend.

Bewarend beslag onder derden – Vervaltermijn van het recht van verzet – Extrinsieke en zelfherstellende lacune ([arrest nr. 151/2015](#) van 29 oktober 2015)

Er wordt op discriminerende wijze afbreuk gedaan aan het recht op toegang tot een rechter in zoverre inzake bewarend beslag onder derden, dat is geregeld bij artikel 1408, § 3, van het Gerechtelijk Wetboek, de bepalingen van dat Wetboek met betrekking tot die aangelegenheid (vijfde deel, titel II, hoofdstuk IV) geen bepaling bevatten die gelijkwaardig is aan artikel 1502 van hetzelfde Wetboek, dat inzake uitvoerend beslag op roerend goed bepaalt dat het

deurwaardersexploot de termijn moet vermelden waarbinnen de eiser het recht heeft om te zijnen gunste het voordeel te vorderen van artikel 1409*bis* van het Gerechtelijk Wetboek, dat hem de mogelijkheid biedt de in die bepaling bedoelde inkomsten te behouden.

6. ADMINISTRATIEF RECHT

Erfgoedbescherming – Gelijkheid van de burgers voor de openbare lasten (arrest nr. 132/2015 van 1 oktober 2015)

De decreetgever vermag te bepalen onder welke voorwaarden een onroerend goed wordt beschermd en welke verplichtingen hieruit voortvloeien voor de private eigenaar. Krachtens het beginsel van de gelijkheid van de burgers voor de openbare lasten kan de overheid niet zonder vergoeding lasten opleggen die groter zijn dan die welke een particulier in het algemeen belang moet dragen. De eigenaar heeft bijgevolg recht op een vergoeding indien en in de mate waarin de gevolgen van een beschermingsbesluit de last te boven gaan die in het algemeen belang aan een particulier kan worden opgelegd. De concrete gevolgen van beschermingsbesluiten kunnen geval per geval aanzienlijk variëren. De burgerlijke rechter moet *in concreto*, rekening houdend met alle particuliere en openbare aspecten van elk geval, nagaan of de last die voor de zakelijkrechthouder van het beschermde goed of de eigenaar van de cultuurgoederen die zich erin bevinden, uit een beschermingsbesluit voortvloeit, een vergoeding rechtvaardigt en in voorkomend geval de omvang ervan bepalen.

De decreetgever vermag daarnaast ook te bepalen dat de door de Vlaamse overheid daartoe aangewezen ambtenaren particuliere woningen en bedrijfslokalen mogen betreden teneinde de erfgoedwaarde van een pand en van de cultuurgoederen die zich erin bevinden, te beoordelen. Daartoe is evenwel een rechterlijke machtiging vereist. Die machtiging mag niet op eenzijdig verzoekschrift worden aangevraagd, maar moet het voorwerp uitmaken van een tegensprekelijke procedure. De zakelijkrechthouder, bewoner of gebruiker van het goed dat voor voorlopige bescherming in aanmerking komt, mag niet worden geconfronteerd met een uitvoerbare rechterlijke beslissing die de toegang tot zijn woning of bedrijfslokalen toestaat, zonder dat hij hieromtrent voorafgaandelijk tegenspraak heeft kunnen voeren. Het Hof vernietigt de laatste zin van artikel 6.1.2 van het Vlaamse decreet van 12 juli 2013 betreffende het onroerend erfgoed.

7. ADMINISTRATIEF CONTENTIEUX

Rechtsplegingsvergoeding – Raad van State (arrest nr. 48/2015 van 30 april 2015)

Hoewel de verwerende partij in een procedure voor de Raad van State steeds de overheid is, is het niet ongrondwettig om ook in die procedure in een

rechtsplegingsvergoeding te voorzien, ook voor het geval waarin de verzoeker in het ongelijk wordt gesteld. Een aanbeveling van het Comité van Ministers van de Raad van Europa roept de lidstaten overigens op om de verliezende partij aan de winnende partij een vergoeding te doen betalen voor de proceskosten die zij redelijkerwijze heeft gemaakt, met inbegrip van het ereloon van de advocaat. De afdeling bestuursrechtspraak kan overigens de rechtsplegingsvergoeding aanpassen, rekening houdend met de financiële draagkracht van de in het ongelijk gestelde partij, de complexiteit van de zaak en de kennelijk onredelijke aard van de situatie. Gelet op die vaststelling komt evenmin het recht op toegang tot de rechter in het gedrang, nu de Raad van State desnoods een symbolisch bedrag kan toekennen. Het beroep tot vernietiging van artikel 11 van de wet van 20 januari 2014 houdende hervorming van de bevoegdheid, de procedureregeling en de organisatie van de Raad van State, waarbij een rechtsplegingsvergoeding voor de Raad van State wordt ingevoerd, wordt verworpen.

Rechtspleging voor de Raad van State – Diverse maatregelen om de rechtspleging doeltreffender te maken ([arrest nr. 103/2015](#) van 16 juli 2015; [informatieve nota bij arrest nr. 103/2015](#))

De wet van 20 januari 2014 houdende hervorming van de bevoegdheid, de procedureregeling en de organisatie van de Raad van State omvat allerlei maatregelen om de rechtspleging voor de Raad van State doeltreffender te maken, onder meer met betrekking tot de opschorting van de beroepstermijn, de vordering tot schorsing, het mandaat *ad litem*, het verlies van belang, de termijnverlenging, het rolrecht en de rechtsplegingsvergoeding, die de grondwettigheidstoets doorstaan.

De in de wet vervatte regeling met betrekking tot de bestuurlijke lus is evenwel ongrondwettig. Doordat de Raad van State bij het voorstellen van de toepassing van de bestuurlijke lus zijn standpunt over de uitkomst van het geschil kenbaar maakt, wordt afbreuk gedaan aan het beginsel van onafhankelijkheid en onpartijdigheid van de rechter. Bovendien wordt het recht op toegang tot de rechter beperkt omdat belanghebbenden geen beroep kunnen instellen tegen de beslissing die met toepassing van de bestuurlijke lus wordt genomen. Ten slotte maakt de bestuurlijke lus het mogelijk dat de bestuurde de motivering van de beslissing pas verneemt nadat hij reeds een beroep heeft ingesteld, wat niet verzoenbaar is met de motiveringsplicht van overheden, die de bestuurde net in staat moet stellen om te beoordelen of er aanleiding bestaat om in beroep te gaan tegen een bestuurshandeling.

Het vereiste dat de in een middel aangevoerde onregelmatigheid een invloed moet kunnen hebben op de bestreden beslissing, is grondwetsconform in zoverre de Raad van State zelf tot de vaststelling komt dat de bestreden bestuurshandeling zonder de aangevoerde procedurefout niet anders had geluid, in zoverre een vereniging die een collectief belang nastreeft, niet enkel middelen zou kunnen aanvoeren waarbij de vereniging een persoonlijk belang heeft en in

zoverre de regeling wordt toegepast met eerbiediging van het Europese Unierecht.

De handhaving van de gevolgen van een vernietigde bestuurshandeling is ten slotte slechts mogelijk indien zulks niet wordt belemmerd door het Europese Unierecht of door de toepassing die een andere rechter van dat recht maakt.

Hoge Raad voor het Handhavingsbeleid – Dwangsommen ([arrest nr. 113/2015 van 17 september 2015](#))

Doordat de Hoge Raad voor het Handhavingsbeleid over een beslissingsbevoegdheid beschikt met betrekking tot de invordering van dwangsommen, kan de uitoefening van die bevoegdheid de uitvoering van rechterlijke beslissingen in de weg staan, wat in strijd is met zowel de bevoegdheidsverdelende regels als het fundamenteel beginsel van de Belgische rechtsorde, volgens hetwelk de rechterlijke beslissingen alleen door de aanwending van rechtsmiddelen kunnen worden gewijzigd. De regels betreffende de dwangsom regelen bepaalde aspecten van de rechtspleging voor de rechtscolleges en behoren dus tot de bevoegdheid van de federale wetgever.

Krachtens artikel 1385^{quater}, eerste lid, van het Gerechtelijk Wetboek komt de dwangsom, zodra ze is verbeurd, ten volle toe aan de partij die de veroordeling heeft gekregen. Die partij kan de dwangsom ten uitvoer leggen krachtens de titel waarbij zij is vastgesteld. Weliswaar kan de partij die de dwangsom vorderde, afzien van de tenuitvoerlegging ervan, op grond van de voormelde bepaling, maar de decreetgever is niet bevoegd om te bepalen dat een orgaan van actief bestuur die tenuitvoerlegging kan verhinderen; indien hij dat toch doet, schendt hij bovendien het gezag van gewijsde van de rechterlijke beslissing waarbij de dwangsom werd opgelegd.

8. STRAFRECHT

Terroristische misdrijven – Wettigheidsbeginsel – Vrijheid van meningsuiting ([arrest nr. 9/2015 van 28 januari 2015](#))

Met de normen die het wettigheidsbeginsel in strafzaken uitdrukken zijn bestaanbaar, omdat daarin voldoende nauwkeurige en duidelijke bewoordingen worden gebruikt om eenieder in staat te stellen te weten wat het met de beoogde straf strafbare gedrag is :

- artikel 140bis van het Strafwetboek, waarin de verspreiding van bepaalde boodschappen of elke andere wijze om ze publiekelijk ter beschikking te stellen, als misdrijf wordt aangemerkt (B.9 tot B.20);
- artikel 140ter van hetzelfde Wetboek, dat het mogelijk maakt elke persoon te vervolgen die een andere persoon werft, hetzij om een in dat artikel bedoeld terroristisch misdrijf te plegen, hetzij om deel te nemen aan een activiteit van een terroristische groep of die te leiden (B.27 tot B.30.2);

- artikel 140*quater* van hetzelfde Wetboek, waarin het feit onderrichtingen te geven of een opleiding te verschaffen voor de vervaardiging of het gebruik van explosieven, vuurwapens of andere wapens of schadelijke of gevaarlijke stoffen, dan wel voor andere specifieke methoden en technieken met het oog op het plegen van een van de bij de wet bepaalde misdrijven, als misdrijf wordt aangemerkt, maar op voorwaarde dat het in die zin wordt geïnterpreteerd dat het bij die wetsbepaling in het leven geroepen misdrijf alleen bestaat wanneer de opleider weet dat de opleiding wordt gegeven met het oogmerk een van de misdrijven te plegen (B.39 tot B.42); hetzelfde geldt voor artikel 140*quinquies* van hetzelfde Wetboek, dat ernaar verwijst en dat het mogelijk maakt elke persoon te vervolgen die zich de onderrichtingen of de opleiding doet geven die in die bepaling zijn beschreven (B.52 tot B.54).

Het voormelde artikel 140*bis* vormt een verantwoorde beperking van de uitoefening van het recht op de vrijheid van meningsuiting (B.21 tot B.26). Daarentegen vormen de voormelde artikelen 140*ter* en 140*quater* (alsook artikel 140*quinquies*, dat naar dat laatste verwijst (B.53)) geen beperking van die vrijheid (B.34 tot B.36, B.45); zij vormen weliswaar een beperking van de uitoefening van het recht op de vrijheid van vereniging, maar die beperking is verantwoord (B.37, B.46).

Ernstige fiscale fraude – Wettigheidsbeginsel – Gelijkheid voor de fiscale wet (arrest nr. 13/2015 van 5 februari 2015 en arrest nr. 41/2015 van 26 maart 2015)

Met de normen die het wettigheidsbeginsel in strafzaken uitdrukken zijn bestaanbaar, omdat de rechtzoekende, op basis van de bewoordingen van de relevante bepaling en, indien nodig, met behulp van de interpretatie daarvan door de rechtscolleges, kan weten welke handelingen en welke verzuimen zijn strafrechtelijke aansprakelijkheid meebrengen :

- artikel 449, tweede lid, van het Wetboek van de inkomstenbelastingen 1992, artikel 73, tweede lid, van de wet van 3 juli 1969 tot invoering van het Wetboek van de belasting over de toegevoegde waarde, artikel 207, tweede lid, van het Wetboek diverse rechten en taksen, artikel 220, § 2, van de algemene wet inzake douane en accijnzen, artikel 45, derde lid, tweede zin, van de wet van 22 december 2009, artikel 27, vierde lid, van de wet van 7 januari 1998, artikel 13, zesde lid, van de wet van 3 april 1997 en artikel 436, vijfde lid, van de programmawet van 27 december 2004, die, gewijzigd bij de bestreden wet van 17 juni 2013, het mogelijk maken dat een vervolging die voorheen reeds is toegestaan, tot een zwaardere straf kan leiden indien de fiscale fraude waarop die vervolging betrekking heeft, ernstig is (arrest nr. 13/2015);

- de artikelen 5, § 3, 1°, en 28 van de wet van 11 januari 1993 tot voorkoming van het gebruik van het financiële stelsel voor het witwassen van geld en de financiering van terrorisme, alsook de artikelen 43*quater*, § 1, c), en 505, derde lid, van het Strafwetboek, waarvan het toepassingsgebied, gewijzigd bij de bestreden wet van 15 juli 2013, wordt verruimd in de gevallen waarin de fiscale fraude ernstig is, zonder daarom nog langer als « georganiseerd » te moeten worden gekwalificeerd zoals in de vroegere bepalingen werd gesteld (arrest nr. 41/2015).

Daarenboven, nu de in het arrest nr. 13/2015 getoetste bepalingen voldoende nauwkeurig zijn geformuleerd om bestaanbaar te zijn met het strafrechtelijk wettigheidsbeginsel, kunnen zij niet worden geacht tussen belastingplichtigen die identieke of soortgelijke gedragingen hebben aangenomen, een verschil in behandeling te doen ontstaan. De in het arrest nr. 41/2015 getoetste bepalingen doen geen enkel verschil in behandeling op grond van het vermogen ontstaan, vermits in die bepalingen geen enkel onderscheidingscriterium wordt gehanteerd dat gegrond is op de omvang van het vermogen of op de vermogenstoestand van de cliënten die verrichtingen doen die eventueel voor melding aan de Cel voor financiële informatieverwerking in aanmerking komen.

Euthanasie voor minderjarigen – Beoordeling van hun wilsbekwaamheid in concreto (arrest nr. 153/2015 van 29 oktober 2015; informatieve nota bij arrest nr. 153/2015)

De wet van 28 februari 2014 tot wijziging van de wet van 28 mei 2002 betreffende de euthanasie, teneinde euthanasie voor minderjarigen mogelijk te maken, is in overeenstemming met het recht op leven dat door verschillende grondwetsbepalingen en door artikel 2 van het EVRM wordt gewaarborgd.

Verwijzend naar niet alleen de tekst van de wet, maar tevens uitgebreid naar de parlementaire voorbereiding, merkt het Hof op dat euthanasie, in tegenstelling tot wat geldt voor de meerderjarigen en de ontvoogde minderjarigen, niet is toegestaan wanneer het lijden van de minderjarige van psychische aard is en kennelijk niet binnen afzienbare termijn het overlijden tot gevolg heeft. Ten aanzien van het « aanhoudend en ondraaglijk fysiek lijden dat niet gelenigd kan worden », bepaalt de wet dat de behandelende arts zich daarvan moet verzekeren samen met de minderjarige patiënt, door met hem meerdere gesprekken te hebben die over een redelijke periode dienen te worden gespreid. De arts moet de patiënt ook inlichten over zijn gezondheidstoestand en zijn levensverwachting, en met hem de eventueel nog resterende therapeutische mogelijkheden, alsook die van de palliatieve zorg bespreken. Het verzoek tot euthanasie moet « vrijwillig, overwogen en herhaald » zijn, het mag niet tot stand zijn gekomen als gevolg van enige externe druk en de patiënt moet bewust zijn op het ogenblik van het verzoek. Een minderjarige patiënt kan geen wilsverklaring opstellen. Ook het akkoord van de wettelijke vertegenwoordigers van de minderjarige die om euthanasie verzoekt, is vereist.

Wat de oordeelsbekwaamheid van de minderjarige betreft, dient artikel 3, § 2, 7°, van de wet van 28 mei 2002, zoals gewijzigd bij de wet van 28 februari 2014, in die zin te worden geïnterpreteerd dat de behandelende arts ten aanzien van een minderjarig kind geen euthanasie kan uitvoeren zonder dat de oordeelsbekwaamheid van de minderjarige schriftelijk is geattesteerd door een kinder- en jeugdpsychiater of een psycholoog. Die kinder- en jeugdpsychiater of die psycholoog dient onafhankelijk te zijn van de behandelende arts, de patiënt en zijn wettelijke vertegenwoordigers, onafhankelijkheid die wordt beoordeeld op grond van hun deontologische plichten. De raadpleging van een kinder- en

jeugdpsychiater of van een psycholoog is opgevat als een extra waarborg voor de goede toepassing van de wet. De behandelende arts is bijgevolg, aldus het Hof, gebonden door het advies van de kinder- en jeugdpsychiater of van de psycholoog.

9. STRAFRECHTSPLEGING EN STRAFUITVOERING

Strafvordering – Verjaring – Schorsing ([arrest nr. 83/2015](#) van 11 juni 2015)

Om het vereiste onderzoek binnen de verjaringstermijn mogelijk te maken en om een einde te maken aan verdragingsmanoeuvres in omvangrijke financiële en fiscale dossiers, en bijgevolg de inverdenkinggestelde aan te sporen zijn verzoeken tot bijkomende onderzoeksverrichtingen niet uit te stellen tot in het stadium van de regeling van de rechtspleging, vermag de wetgever de schorsende werking van dergelijke verzoeken tijdens het gerechtelijk onderzoek door een inverdenkinggestelde uit te sluiten en hem aan te sporen tot diligent handelen en waakzaamheid. De wetgever moet bij het bepalen van het schorsend effect geen rekening houden met het al dan niet nuttig zijn van een gevraagde onderzoeksverrichting voor het gerechtelijk onderzoek. Diezelfde redenen verantwoorden het verzuim van de wetgever om in overgangsmaatregelen te voorzien. Een dilatoir doel dat door de inverdenkinggestelde zou worden nagestreefd, kan bovendien niet als een legitieme verwachting worden beschouwd.

Het is evenwel niet redelijk verantwoord dat verzoeken van de burgerlijke partij in het kader van de regeling van de rechtspleging de verjaringstermijn doen schorsen aangezien het belang van de burgerlijke partij tegengesteld is aan het belang van de inverdenkinggestelde. Het is eveneens niet redelijk verantwoord dat de verjaring van de strafvordering wordt geschorst wanneer, in het kader van de regeling van de rechtspleging, de onderzoeksrechter of de kamer van inbeschuldigingstelling beslist dat bijkomende onderzoekshandelingen moeten worden verricht daar dit ertoe kan leiden dat de verjaring door de onderzoeksmagistraat ongehinderd wordt verlengd. Het is eveneens niet redelijk verantwoord dat de verjaring wordt geschorst indien het vonnisgerecht de behandeling van de zaak, die werd ingesteld via een rechtstreekse dagvaarding door het openbaar ministerie, uitstelt met het oog op het verrichten van bijkomende onderzoekshandelingen.

Het Hof vernietigt artikel 7 van de wet van 14 januari 2013 houdende fiscale en andere bepalingen betreffende justitie, zoals het is gewijzigd bij artikel 3 van de wet van 25 april 2014 houdende diverse bepalingen betreffende Justitie, maar enkel in die mate dat het tot gevolg heeft de verjaring van de strafvordering te schorsen wanneer, in het kader van de regeling van de rechtspleging, de onderzoeksrechter of de kamer van inbeschuldigingstelling beslist dat bijkomende onderzoekshandelingen moeten worden verricht, wanneer de raadkamer, in het kader van de regeling van de rechtspleging, de rechtspleging niet kan regelen ingevolge een door de burgerlijke partij overeenkomstig de

artikelen 61*quinquies* en 127, § 3, van het Wetboek van strafvordering ingediend verzoek en wanneer het vonnisgerecht de behandeling van de zaak uitstelt met het oog op het verrichten van bijkomende onderzoekshandelingen. Teneinde moeilijkheden te vermijden voor nog in behandeling zijnde of definitief beslechte strafzaken, worden de gevolgen van de vernietigde bepaling gehandhaafd.

Cassatieberoep in strafzaken – Verplicht optreden van een advocaat die houder is van een getuigschrift ad hoc – Termijn ([arrest nr. 108/2015 van 16 juli 2015](#))

De artikelen 425, § 1, en 429 van het Wetboek van strafvordering, die aan het openbaar ministerie of aan een advocaat die beschikt over een getuigschrift van een opleiding in cassatieprocedures, de mogelijkheid voorbehouden om een verklaring van cassatieberoep in strafzaken en de memorie houdende de middelen van cassatie in te dienen, doen geen afbreuk aan het recht om te worden vertegenwoordigd door een advocaat naar keuze en vormen geen achteruitgang in het recht op de juridische bijstand gewaarborgd bij artikel 23 van de Grondwet (B.7.1 tot B.16.3).

Rekening houdend met de schorsende werking van de termijn om de verklaring van cassatieberoep in te dienen, volstaat de bij artikel 423 van het Wetboek van strafvordering bepaalde termijn van vijftien dagen na de uitspraak van de beslissing daarenboven om de opportuniteit van het buitengewone beroep dat het cassatieberoep is, te beoordelen, zelfs indien, wanneer de beslissing bij verstek is uitgesproken, de beroepstermijn loopt vanaf de betekening van een vonnis of arrest, overeenkomstig artikel 424 van hetzelfde Wetboek (B.17 tot B.19.3).

Ten slotte, aangezien de bestreden bepalingen noch het recht op toegang tot een rechter, noch het recht op toegang tot een advocaat schenden, kunnen zij geen achteruitgang in de erkenning van die rechten inhouden zodat er dienaangaande geen prejudiciële vragen aan het Hof van Justitie van de Europese Unie dienen te worden gesteld (B.20 tot B.22).

Strafuitvoering – Invordering van de vermogensstraffen – Strafrechtelijk uitvoeringsonderzoek (SUO) ([arrest nr. 178/2015 van 17 december 2015](#))

Het strafrechtelijk uitvoeringsonderzoek (SUO) strekt tot de opsporing, de identificatie en de inbeslagneming van het vermogen waarop de veroordeling tot betaling van een vermogensstraf of van de gerechtskosten kan worden uitgevoerd. Het Hof oordeelt dat artikel 6 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens toepasselijk is in het kader van het SUO (B.12.2).

Vernietigd worden wegens schending van :

- de artikelen 10, 11 en 13 van de Grondwet : artikel 464/1, § 5, derde lid, laatste zin, van het Wetboek van strafvordering (waarnaar artikel 464/26, § 8, derde lid, van hetzelfde Wetboek verwijst) in zoverre het niet voorziet in een beoordeling door een onafhankelijke en onpartijdige rechter van de weigering van het verzoek tot inzage in het dossier wanneer het SUO niet leidt of nog niet heeft

geleid tot een inbeslagneming of tot de ontdekking van nieuwe strafbare feiten (B.72);

- de artikelen 10, 11 en 22 van de Grondwet, al dan niet in samenhang gelezen met artikel 8 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens : artikel 464/24, §§ 2 en 3, van hetzelfde Wetboek in zoverre de plicht om mee te werken aan de zoeking in een informaticasysteem teneinde inzicht te verwerven in de vermogensrechtelijke situatie van de veroordeelde ook geldt voor de veroordeelde of voor de derden die met hem samenspannen, ten aanzien van wie er aanwijzingen zijn dat zij zich schuldig hebben gemaakt aan een ander misdrijf dan hetwelk heeft geleid tot de veroordeling waarop het SUO betrekking heeft (B.50.1 tot B.53);

- de artikelen 10, 11, 15 en 22 van de Grondwet, al dan niet in samenhang gelezen met artikel 8 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens : artikel 426/27 van hetzelfde Wetboek omdat het het begrip « observatie [...] ten aanzien van een woning of in een door deze woning omsloten eigen aanhorigheid » die in het kader van een SUO kan worden uitgevoerd ten aanzien van de veroordeelde of de in het Wetboek bedoelde derden, niet voldoende duidelijk definieert en omdat niet wordt verantwoord dat die inlichtingenmethode, in het kader van het SUO, niet wordt beperkt tot de veroordeling wegens welbepaalde zware misdrijven (B.36.1 tot B.43).

Onder voorbehoud van interpretatie worden bestaanbaar geacht :

- met de artikelen 10, 11, 15 en 22 van de Grondwet, al dan niet in samenhang gelezen met artikel 8 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens : de artikelen 464/19 en 464/20 van hetzelfde Wetboek met betrekking tot de bevoegdheid van de SUO-magistraat en de rechtsmiddelen die tegen zijn beslissingen kunnen worden aangewend, indien zij in die zin worden geïnterpreteerd dat de voorafgaande controle door de strafuitvoeringsrechter, van de wettigheid, de evenredigheid en de subsidiariteit van de door de SUO-magistraat gevorderde uitvoeringshandeling moet waarborgen dat die maatregel geen onevenredige beperking van het recht op de eerbiediging van het privéleven en de woonplaats van de daarbij betrokken personen met zich meebrengt en in die zin dat, wanneer inlichtingen die zijn verzameld in het kader van een SUO, worden aangewend in een andere strafrechtelijke of burgerrechtelijke procedure, alle relevante stukken uit het SUO-dossier moeten worden opgenomen in het strafdossier, opdat het recht op tegenspraak wordt gewaarborgd en kan worden nagegaan of de inlichtingen op regelmatige wijze werden verzameld (B.27.1 tot B.34);

- met de artikelen 10, 11 en 22 van de Grondwet, al dan niet in samenhang gelezen met artikel 8 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens : artikel 464/23 van hetzelfde Wetboek met betrekking tot de uitbreiding van de zoeking in een informaticasysteem, indien het in die zin wordt geïnterpreteerd dat die uitbreiding zich niet verder mag uitstrekken dan tot de informaticasystemen of de delen daarvan waartoe de personen die gerechtigd zijn het onderzochte informaticasysteem te gebruiken, in het bijzonder toegang hebben, en in die zin dat de SUO-magistraat, wanneer hij een machtiging vraagt aan de strafuitvoeringsrechter, ook de reikwijdte van de uitbreiding van de

zoeking in een informaticasysteem moet aangeven, zodat wordt verhinderd dat de aantasting van het privéleven potentieel onbeperkt is en zodat een controle van die aantasting door de strafuitvoeringsrechter mogelijk is (B.45.1 tot B.49).

Ten slotte worden bestaanbaar geacht

- met de artikelen 10, 11, 15 en 22 van de Grondwet, al dan niet in samenhang gelezen met artikel 8 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens : artikel 464/14, § 3, 5°, van hetzelfde Wetboek, doordat de machtiging om de veroordeelde of de bij de wet bedoelde derden te observeren, kan worden verleend voor een termijn van maximaal drie maanden (B.16.1 tot B.21);

- met de artikelen 10, 11 en 22 van de Grondwet, al dan niet in samenhang gelezen met artikel 8 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens : artikel 464/12, §§ 1 en 2, van hetzelfde Wetboek in zoverre het toelaat dat inlichtingen kunnen worden opgevraagd bij de ondernemingen en personen zoals opgesomd in artikel 2 van de wet van 11 januari 1993 tot voorkoming van het gebruik van het financiële stelsel voor het witwassen van geld en de financiering van terrorisme en in zoverre de SUO-magistraat het niet meer uit handen geven door de vermelde ondernemingen en personen van bepaalde tegoeden en verbintenissen die verbonden zijn met bankrekeningen, bankkluizen of financiële instrumenten van de veroordeelde of de voormelde derde, kan bevelen in het kader van een SUO (B.23.1 tot B.25.5);

- met de artikelen 10, 11, 15 en 22 van de Grondwet, al dan niet in samenhang gelezen met artikel 8 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens : artikel 464/26 van hetzelfde Wetboek in zoverre het, in het kader van een SUO, het overbrengen, af luisteren, kennisnemen en opnemen van privécommunicatie of elektronische privécommunicatie mogelijk maakt ten aanzien van de veroordeelde of de bij de wet bedoelde derde, terwijl in het kader van een strafrechtelijk onderzoek, dergelijke maatregelen niet mogelijk zijn ten aanzien van een verdachte van bedrieglijk onvermogen (B.55 tot B.57);

- met de artikelen 10, 11 en 13 van de Grondwet, al dan niet in samenhang gelezen met artikel 6 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens : artikel 464/28 van hetzelfde Wetboek in zoverre het de SUO-magistraat de mogelijkheid biedt, indien bijzondere omstandigheden dat vergen, de schorsing van de procedure van ontbinding of vereffening van de rechtspersoon, het verbod van specifieke vermogensrechtelijke transacties die tot het onvermogen van de rechtspersoon kunnen leiden, en de storting van een borgsom op de rekening van het Centraal Orgaan voor de Inbeslagneming en de Verbeurdverklaring tot een door hem bepaald bedrag, als waarborg voor de inachtneming van de door hem bevolen maatregelen te gelasten, zonder dat tegen dergelijke maatregelen een rechtsmiddel bij een rechter met volle rechtsmacht openstaat (B.59 tot B.63);

- met de artikelen 10, 11 en 13 van de Grondwet (of met enkel artikel 13 ervan), al dan niet in samenhang gelezen met artikel 6 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens : de artikelen 464/36, 464/38, §§ 1, 2 en 5, doordat zij, naar gelang van het geval, niet voorzien in een rechtsmiddel bij een rechter met volle rechtsmacht of in een cassatieberoep, noch tegen de beslissing van de SUO-magistraat tot weigering van de opheffing van de inbeslagneming waardoor de

veroordeelde of de bij de wet bedoelde derden geschaad worden met betrekking tot hun goederen, noch tegen de beslissing van de strafuitvoeringsrechter in die aangelegenheid, noch tegen de beslissing van de strafuitvoeringsrechter over de beslissing van de SUO-magistraat omtrent de vervreemding van de goederen, noch tegen de beslissing van de magistraat van het Centraal Orgaan voor de Inbeslagneming en de Verbeurdverklaring tot vervreemding van de goederen die in het kader van het strafrechtelijk uitvoeringsonderzoek in beslag worden genomen (B.65.1 tot B.71);

- met artikel 22 van de Grondwet, al dan niet in samenhang gelezen met artikel 8 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens : de artikelen 15, §§ 2 en 3, en 15bis van de wet van 26 maart 2003 houdende oprichting van een Centraal Orgaan voor de Inbeslagneming en de Verbeurdverklaring en houdende bepalingen inzake het waardevast beheer van in beslag genomen goederen en de uitvoering van bepaalde vermogenssancties, in zoverre dat Orgaan 1) de bij de bestreden wet bedoelde instanties kan verzoeken alle inlichtingen mee te delen die het nuttig acht in het kader van een SUO over de verrichtingen uitgevoerd door de veroordeelde, diens tegoeden en de samenstelling en de vindplaats van diens vermogen, 2) financiële gegevens kan opvragen bij alle ondernemingen en personen opgesomd in artikel 2 van de wet van 11 januari 1993, indien de informatie ontvangen van de ambtenaar van de Federale Overheidsdienst Financiën ontoereikend is of indien er aanwijzingen zijn waaruit blijkt dat de veroordeelde zich tracht te onttrekken aan de tenuitvoerlegging van de rechterlijke beslissing tot verbeurdverklaring, en 3) kan vorderen dat de ondernemingen en personen bedoeld in artikel 2 van de wet van 11 januari 1993 de tegoeden en verbintenissen die verbonden zijn aan de bankrekeningen, bankkluizen of financiële instrumenten waarvan de veroordeelde houder, gevolmachtigde of uiteindelijk gerechtigde is, niet meer uit handen mogen geven gedurende een periode die niet langer is dan vijf werkdagen (B.80.1 en B.80.2).

Statuut van de gedetineerden – Tucht – Huishoudelijk reglement – Tucht sancties (arrest nr. 63/2015 van 21 mei 2015)

Het aanmerken van een inbreuk op het huishoudelijk reglement als een tuchtrechtelijke inbreuk van de tweede categorie doet geen afbreuk aan de beginselen inzake wettigheid, toegankelijkheid en voorzienbaarheid. Bij de opstelling van het huishoudelijk reglement is het inrichtingshoofd immers gebonden aan een wettelijk en reglementair bepaald kader. De wetgever heeft daarbij de beoordelingsbevoegdheid van het inrichtingshoofd afgebakend. Hij heeft ook de aard van de inbreuken op het huishoudelijk reglement en de mogelijke, daarmee gepaarde sancties bepaald. Het huishoudelijk reglement wordt ook ter beschikking gesteld zodat de gedetineerden kunnen kennisnemen van de regels en de sancties. In geval van betwisting kan de rechter overigens nagaan of aan de vereisten is voldaan.

De verlenging van de opsluiting in de strafcel tot 14 dagen indien een tuchtrechtelijke inbreuk van de eerste categorie gepaard gaat met een gijzelneming is relevant en niet onevenredig daar een gijzelneming een uiterst

ernstige daad is. De verlenging van de maximumduur is immers geen automatisch gevolg, maar een mogelijkheid die aan de beoordeling van de directeur van de gevangenis wordt overgelaten. De limiet van 14 dagen is bovendien in overeenstemming met een internationale aanbeveling. De wetgever heeft overigens voorzien in maatregelen ter bescherming van de rechten van gedetineerden. De strafbaarstelling van de gijzelneming tast ook de evenredigheid van de tuchtmaatregel niet aan.

Het Hof verwerpt het beroep tot vernietiging van de artikelen 2, 7 en 8 van de wet van 1 juli 2013 tot wijziging van de basiswet van 12 januari 2005 betreffende het gevangeniswezen en de rechtspositie van de gedetineerden.

10. FISCAAL RECHT

Tariefverhoging – Terugwerkende kracht – Verantwoording ([arrest nr. 54/2015 van 7 mei 2015](#))

De niet-retroactiviteit van wetten is een waarborg ter voorkoming van rechtsonzekerheid. De terugwerkende kracht kan enkel worden verantwoord door de verwezenlijking van een doelstelling van algemeen belang. Noch uit de parlementaire voorbereiding, noch uit de memorie van de Ministerraad blijkt waarom het voor het compenseren van het verlies van begrotingsmiddelen of voor het aansporen van kredietinstellingen tot het investeren in de reële economie, onontbeerlijk was om terugwerkende kracht te verlenen aan een tariefverhoging, daar het aansporen van kredietinstellingen *a fortiori* alleen geldt voor de toekomst en niet voor het verleden. Het Hof vernietigt de artikelen 70, 1°, 73, eerste lid, en 74 van de wet van 30 juli 2013 houdende diverse bepalingen.

11. SOCIALEZEKERHEIDSRECHT

Tegemoetkomingen aan personen met een handicap – Begunstigden – Vluchteling – In België verblijvende vreemdeling die op zodanige wijze lijdt aan een ziekte dat dit een reëel risico inhoudt voor zijn leven of fysieke integriteit of een reëel risico inhoudt op een onmenselijke of vernederende behandeling wanneer er geen adequate behandeling is in zijn land van herkomst of het land waar hij verblijft ([arrest nr. 59/2015 van 21 mei 2015](#))

De subsidiaire bescherming uit richtlijn 2004/83/EG strekt zich niet uit tot personen die om gezondheidsredenen zijn gemachtigd tot het verblijf op het Belgische grondgebied, tenzij het opzettelijk weigeren van medische zorg aan die personen in hun land van herkomst of in het land waar zij voordien verbleven. Rekening houdend met de niet-toepasselijkheid van de richtlijn, vermag de wetgever de tegemoetkoming voor personen met een handicap toe te kennen aan personen met de hoedanigheid van vluchteling zonder die vergoeding ook toe te kennen aan vreemdelingen die om gezondheidsredenen gemachtigd zijn tot het verblijf, omdat de hoedanigheid van erkende vluchteling die aan de

toekenningsvoorwaarden voldoet, stunt op het bewijs dat hij een gegronde vrees koesterde in zijn land te worden vervolgd wegens zijn ras, godsdienst, nationaliteit, het behoren tot een bepaalde sociale groep of zijn politieke overtuiging. Er dient immers ook rekening te worden gehouden met het gegeven dat vreemdelingen die om gezondheidsredenen zijn gemachtigd tot het verblijf op het grondgebied recht op maatschappelijke dienstverlening hebben, en met het gegeven dat de bijzondere behoeften die een handicap met zich meebrengt, een element vormen dat de openbare centra voor maatschappelijk welzijn in voorkomend geval in aanmerking moeten nemen wanneer een tegemoetkoming wordt aangevraagd.

Artikel 4 van de wet van 27 februari 1987 betreffende de tegemoetkomingen aan personen met een handicap schendt bijgevolg niet de artikelen 10, 11 en 191 van de Grondwet, in samenhang gelezen met artikel 28, lid 2, van de richtlijn 2004/83/EG van de Raad van 29 april 2004 «inzake minimumnormen voor de erkenning van onderdanen van derde landen en staatlozen als vluchteling of als persoon die anderszins internationale bescherming behoeft, en de inhoud van de verleende bescherming», in zoverre het de tegemoetkomingen weigert aan de persoon die is gemachtigd tot het verblijf op het Belgische grondgebied krachtens artikel 9ter van de wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen, zonder dat het opzettelijk weigeren van medische zorg aan die persoon in zijn land van herkomst of in het derde land waar hij voordien verbleef, in het geding is.

12. ARBEIDSRECHT

12.1. ARBEIDSOVEREENKOMSTEN

Arbeidsovereenkomsten – Eenheidsstatuut – Opzeggingstermijnen en ontslagcompensatievergoeding – Afwijkende regeling voor arbeiders in de bouwsector tewerkgesteld op tijdelijke en mobiele werkplaatsen ([arrest nr. 116/2015 van 17 september 2015](#); [informatieve nota bij arrest nr. 116/2015](#))

De wet van 26 december 2013 op het eenheidsstatuut, die de harmonisatie beoogt van de statuten van arbeiders en bedienden inzake de opzeggingstermijnen en de carenzdag, voorziet in een afwijkende regeling voor de opzeggingstermijnen en de ontslagcompensatievergoeding voor arbeiders in de bouwsector.

Het permanente verschil in behandeling ten aanzien van de opzeggingstermijnen kan niet worden verantwoord aangezien het niet beperkt is in de tijd, bovendien enkel geldt voor een specifieke categorie van arbeiders en geen harmonisatie tussen arbeiders en bedienden met zich meebrengt. Er worden geen objectieve gegevens aangebracht die verantwoorden waarom de nood aan sociale bescherming zich het meest zou doen voelen voor alleen die specifieke categorie van arbeiders.

Aangezien de werknemers die onder de uitzonderingsregeling vallen een anciënniteit kunnen hebben verworven volgens de vroegere wetgeving en de nadelen daarvan kunnen ondervinden voor de berekening van de opzeggingstermijn of de overeenstemmende opzeggingsvergoeding, terwijl de nieuwe opzeggingstermijnen op hen moeten worden toegepast vanaf 1 januari 2018, moeten zij de ontslagcompensatievergoeding kunnen genieten die het verschil compenseert tussen het bedrag dat de werkgever aan opzeggingsvergoedingen betaalt en het bedrag waarop de werknemer volgens de nieuwe wetgeving recht heeft.

De niet gemoduleerde vernietiging van de bestreden bepalingen zou leiden tot een aanzienlijke rechtsonzekerheid en zou een groot aantal werkgevers in ernstige financiële moeilijkheden kunnen brengen doordat ze onmiddellijk zouden worden geconfronteerd met de verplichting om heel wat langere opzeggingstermijnen in acht te nemen. Daarom besluit het Hof om de gevolgen van de vernietigde bepalingen te handhaven tot uiterlijk 31 december 2017. Die termijn stemt overeen met de tijdelijke overgangsregeling waarin de wet op het eenheidsstatuut voorziet.

Statuut van de gedetineerden – Sociale bescherming ([arrest nr. 63/2015 van 21 mei 2015](#))

De gedetineerden die penitentiaire arbeid verrichten, bevinden zich in een situatie die te ver is verwijderd van die waarin werknemers onder arbeidsovereenkomst zich bevinden zodat er geen nuttige vergelijking mogelijk is. Die niet-vergelijkbaarheid houdt verband met de verschillende totstandkoming van de arbeidsrelatie, de verschillende doelstelling van de gevangenisarbeid, de specifieke omstandigheden waarin de gevangenisarbeid verloopt en de operationele moeilijkheden bij die arbeid.

Het Hof verwerpt het beroep tot vernietiging van artikel 2 van de wet van 1 juli 2013 tot wijziging van de basiswet van 12 januari 2005 betreffende het gevangeniswezen en de rechtspositie van de gedetineerden.

12.2. ARBEIDSONGEVALLEN

Arbeidsongevallen – Aansprakelijkheid van de werkgever ([arrest nr. 62/2015 van 21 mei 2015](#))

Artikel 46, § 1, 7°, d), van de arbeidsongevallenwet van 10 april 1971 schendt de artikelen 10 en 11 van de Grondwet in zoverre slachtoffers van een arbeidsongeval, tegen hun werkgever die zwaarwichtig is tekortgekomen en die daarvoor in gebreke is gesteld, geen gemeenrechtelijke vordering tot schadevergoeding kunnen instellen om de enkele reden dat de in de ingebrekestelling aan de werkgever administratie niet uitdrukkelijk heeft vermeld dat hij zijn immuniteit zou verliezen indien hij geen gevolg geeft aan de hem opgelegde passende maatregelen.

Verplichte arbeidsongevallenverzekering – Ambtshalve aansluiting – Sanctie (arrest nr. 146/2015 van 22 oktober 2015)

De forfaitaire bijdrage die een werkgever moet betalen voor zijn ambtshalve aansluiting bij het Fonds voor Arbeidsongevallen is geen strafsanctie in de zin van artikel 6 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens, maar een sanctie van hoofdzakelijk burgerlijke aard in het belang van de financiering van de sociale zekerheid. De forfaitaire bijdrage wordt immers niet als een strafsanctie aangemerkt en kan evenmin als repressief en ontradend worden beschouwd, hoewel zij hoger kan zijn dan de premie die een werkgever zou moeten betalen indien hij was verzekerd. De onmogelijkheid om een maatregel zoals uitstel, die evenwel nauw verband houdt met de strafrechtelijke aard van een sanctie, toe te staan, is bijgevolg redelijk verantwoord.

Artikel 8 van de wet van 29 juni 1964 betreffende de opschorting, het uitstel en de probatie schendt de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, in samenhang gelezen met artikel 6 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens, niet in zoverre het niet van toepassing is op de arbeidsgerechten waarbij een geschil aanhangig is gemaakt dat betrekking heeft op de bijdrage voor ambtshalve aansluiting die verschuldigd is door de werkgevers die geen arbeidsongevallenverzekering hebben afgesloten. Evenmin schendt artikel 59^{quater} van de arbeidsongevallenwet van 10 april 1971 de artikelen 10 en 11 van de Grondwet in zoverre het in de aan de Koning verleende machtiging om de wijze van berekening, inning en invordering te bepalen van de bijdrage voor ambtshalve aansluiting die verschuldigd is door de werkgevers die geen arbeidsongevallenverzekering hebben afgesloten, niet voorziet in de bevoegdheid om die sanctie met een eventueel uitstel gepaard te doen gaan.

13. HANDELS-, ECONOMISCH EN FINANCIËEL RECHT

Homologatie van het plan van gerechtelijke reorganisatie – Rechtsmiddelen – Hoger beroep – Ontstentenis van verplichting om alle betrokken partijen die zijn tussengekomen te betrekken in het hoger beroep (arrest nr. 57/2015 van 7 mei 2015)

Door een schuldeiser enkel te verplichten om het hoger beroep tegen een homologatievonnis te richten tegen de schuldenaar zonder te eisen dat alle andere tussenkomende partijen voor de rechtbank van koophandel in de zaak worden betrokken, is het mogelijk dat het vonnis waarbij het plan van gerechtelijke reorganisatie wordt gehomologeerd toch in kracht van gewijsde gaat ten aanzien van bepaalde schuldeisers. Daaruit volgt dat de uitoefening van het recht op hoger beroep zou kunnen leiden tot het gelijktijdig bestaan van materieel onverenigbare beslissingen betreffende eenzelfde onsplitsbaar geschil doordat mogelijk niet alle schuldeisers zijn gebonden door het gezag van gewijsde van het door het hof van beroep te wijzen arrest. Indien het hoger beroep evenwel gericht is tegen de verwerping van de homologatie, dienen alle partijen voor de rechtbank van koophandel wel te worden betrokken in het hoger

beroep. Dat verschil in behandeling, dat de beginselen van gezag van gewijsde en rechtszekerheid in gevaar brengt, kan niet redelijk worden verantwoord door de wil om de voorwaarden inzake de ontvankelijkheid van het hoger beroep te verduidelijken en de toegang tot de rechter te vergemakkelijken. Het in het geding zijnde verschil in behandeling kan evenmin redelijk worden verantwoord door de omstandigheid dat het hoger beroep enkel een opschortende werking heeft wanneer het is gericht tegen een vonnis dat de homologatie verwerpt, noch door het feit dat schuldeisers tegelijk in verschillende andere soortgelijke procedures verwickeld kunnen zijn. De loutere mogelijkheid voor het hof van beroep om alle schuldvorderingen die door het plan van gerechtelijke reorganisatie kunnen worden geraakt in aanmerking te nemen, biedt ook geen bescherming tegen, noch compensatie voor de aantasting van de beginselen inzake gezag van gewijsde en rechtszekerheid.

Artikel 56, tweede lid, van de wet van 31 januari 2009 betreffende de continuïteit van de ondernemingen, zoals gewijzigd bij artikel 30 van de wet van 27 mei 2013 « tot wijziging van verschillende wetgevingen inzake de continuïteit van de ondernemingen », schendt de artikelen 10 en 11 van de Grondwet in zoverre het niet vereist dat de partij die hoger beroep instelt tegen een vonnis dat een plan van gerechtelijke reorganisatie door een collectief akkoord homologeert, alle partijen die voor de rechtbank van koophandel zijn tussengekomen, in de zaak moet betrekken. De gevolgen van die wettelijke bepaling worden gehandhaafd tot 25 juni 2015, datum van de bekendmaking van het arrest in het *Belgisch Staatsblad*.

Verzekeringsrecht – Verzekeringstussenpersonen – Toezicht ([arrest nr. 86/2015 van 11 juni 2015](#))

De wetgever vermocht de verzekeringstussenpersonen te onderwerpen aan de naleving van de gedragsregels die van toepassing zijn op de verzekeringsondernemingen. Hij heeft er overigens over gewaakt dat de Koning, rekening houdend met de objectieve verschillen tussen financiële diensten en verzekeringsdiensten, bepaalde toezichtsregels buiten toepassing kan verklaren of kan wijzigen voor verzekeringen.

De inwerkingtreding van die wettelijke verplichting en van de uitvoeringsbesluiten volgt echter te kort op de bekendmaking ervan, zodat de verzekeringstussenpersonen over te weinig tijd beschikken om zich eraan aan te passen. De wetgever had die verplichtingen op 30 april 2014 in werking laten treden, terwijl de uitvoeringsbesluiten pas op 7 maart 2014 in het *Belgisch Staatsblad* werden bekendgemaakt. Het feit dat de maatregelen al lang zijn aangekondigd, zodat de intentie van de wetgever bekend was, compenseert niet de te late bekendmaking van dwingende bepalingen die de aansprakelijkheid van tussenpersonen met zich meebrengen. De bepalingen die de inwerkingtreding van deze verplichtingen regelen (artikel 9 van de wet van 21 december 2013 « houdende invoeging van boek VI ' Marktpraktijken en consumentenbescherming ' in het Wetboek van economisch recht en houdende

invoeging van de definities eigen aan boek VI, en van de rechtshandhavingsbepalingen eigen aan boek VI, in de boeken I en XV van het Wetboek van economisch recht » en artikel 69, derde lid, van de wet van 30 juli 2013 « tot versterking van de bescherming van de afnemers van financiële producten en diensten alsook van de bevoegdheden van de Autoriteit voor Financiële Diensten en Markten en houdende diverse bepalingen (I) »), worden daarom vernietigd in zoverre zij die verplichtingen in werking laat treden vóór 1 mei 2015.

Hoewel de sancties die door de Autoriteit voor Financiële Diensten en Markten kunnen worden opgelegd, mogelijkerwijze strafsancties uitmaken in de zin van artikel 6 Europees Verdrag voor de rechten van de mens, zijn zij geen straffen in de zin van de artikelen 12 en 14 van de Grondwet, zodat de wetgever een delegatie aan de Koning mocht verlenen. De Autoriteit voor Financiële Diensten en Markten mag overigens geen geldboete met een overheersend repressief karakter opleggen indien dezelfde feiten reeds het voorwerp van een strafrechtelijke vervolging uitmaken.

Havenbedrijf – Havengelden – Reglement – Algemene verordeningsbevoegdheid (arrest nr. 162/2015 van 19 november 2015)

De bevoegdheid die aan een havenbedrijf wordt toegekend om een « reglement » inzake havengelden aan te nemen is geen delegatie van een algemene verordeningsbevoegdheid aan een gedecentraliseerde openbare instelling die enkel door de Vlaamse Regering kan worden uitgeoefend. De wetgever vermag immers specifieke uitvoerende bevoegdheden toe te vertrouwen aan een gedecentraliseerde openbare instelling die aan bestuurlijk toezicht en aan rechterlijke toetsing is onderworpen. Het vaststellen van havengelden in een « reglement » wordt, enerzijds, onderworpen aan het bestuurlijk toezicht door een gewestelijk havencommissaris en de Vlaamse Regering. Anderzijds, kunnen beslissingen van het havenbedrijf en de gewestelijk havencommissaris het voorwerp uitmaken van een rechterlijke controle. Aldus wordt aan de waarborg dat een algemene verordeningsbevoegdheid niet aan een gedecentraliseerde openbare instelling kan worden toevertrouwd, geen afbreuk gedaan.

14. GERECHTELIJK RECHT

Rechtsplegingsvergoeding – Overheid (arresten nr. 68/2015, nr. 69/2015 en nr. 70/2015 van 21 mei 2015 en arresten nr. 166/2015 en nr. 170/2015 van 26 november 2015)

Tussen 2009 en 2014 oordeelde het Hof in verschillende arresten dat de overheid die, als eiser of als verweerder, een proces verliest, niet gehouden is tot het betalen van een rechtsplegingsvergoeding, voor zover zij in het algemeen belang optreedt. Zij moet haar beslissing om in rechte te treden, immers kunnen nemen zonder daarbij rekening te houden met een eventuele rechtsplegingsvergoeding.

Het Hof stelde echter vast dat de wetgever de overheid niet had vrijgesteld van het betalen van de in 2014 ingevoerde rechtsplegingsvergoeding in de procedure voor de afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State. Het recht op een rechtsplegingsvergoeding zou ten aanzien van de tegenpartij echter niet mogen verschillen naargelang de overheid de tegenpartij is in een burgerlijk geschil dan wel in een geding voor de Raad van State. Overigens houdt het criterium van het algemeen belang een gevaar van rechtsonzekerheid in, hetgeen de wetgever bij de invoering van de rechtsplegingsvergoeding net wilde vermijden.

Daarom wijzigde het Hof zijn rechtspraak. De overheid is voortaan slechts vrijgesteld van de rechtsplegingsvergoeding indien het openbaar ministerie de strafvordering uitoefent en indien het arbeidsauditoraat voor de arbeidsrechtbank een vordering instelt wegens de overtreding van wetten en verordeningen die het geheel of een deel van de werknemers van een onderneming betreffen. Voor de overige geschillen waarbij de overheid is betrokken, geldt het beginsel van de positieve wederkerigheid : zowel de overheid als de tegenpartij zijn gehouden tot het betalen van een rechtsplegingsvergoeding indien zij in het ongelijk worden gesteld.

Bijgevolg kan de rechtsplegingsvergoeding voortaan worden opgelegd aan :

- de ambtenaar van de burgerlijke stand, ten gunste van de personen die een beroep hebben ingesteld tegen diens beslissing om het huwelijk te weigeren (arrest nr. 68/2015);
- de gemeente, ingevolge een beroep tegen een beslissing van haar GAS-ambtenaar (arrest nr. 69/2015);
- de Staat of een gemeente, in het kader van een fiscaal geschil, ook wanneer de burgerlijke rechter uitspraak doet over een administratieve geldboete met een strafrechtelijk karakter (arrest nr. 70/2015);
- de Staat, ingevolge een beroep tegen een administratieve geldboete die is opgelegd wegens de overtreding van sociale wetten (arrest nr. 166/2015);
- het openbaar ministerie, wanneer het in het ongelijk wordt gesteld in zijn tuchtvordering gericht tegen een gerechtsdeurwaarder (arrest nr. 170/2015).

Burgerlijke rechtspleging – Rechtsmiddelen – Voorziening in cassatie – Ontvankelijkheidsvoorwaarden – Ondertekening van het verzoekschrift door een advocaat bij het Hof van Cassatie ([arrest nr. 88/2015 van 11 juni 2015](#))

De verplichte bijstand door een advocaat bij het Hof van Cassatie, waarin artikel 1080 van het Gerechtelijk Wetboek voorziet, geldt behoudens andersluidende wettelijke bepalingen voor alle rechtsplegingen. De decreetgever heeft voor de geschillen inzake milieuheffingen uit het Afvalstoffendecreet nagelaten in eenzelfde afwijking op die verplichte bijstand zoals die voor andere Vlaamse heffingen van toepassing is, te voorzien. Geen enkele specificiteit van de afvalstoffenheffing of van de geschillen betreffende die heffing kan echter verantwoord worden dat het alleenrecht om een voorziening in cassatie in te stellen wordt voorbehouden aan advocaten bij het Hof van Cassatie, terwijl de

decreetgever dat alleenrecht heeft uitgesloten voor de geschillen betreffende het decreet van het andere fiscale aangelegenheden.

Artikel 47 van Vlaamse Gewest van 2 juli 1981 betreffende de voorkoming en het beheer van afvalstoffen, zoals het van toepassing was vóór de wijziging ervan bij het decreet van 22 december 2006 houdende bepalingen tot begeleiding van de begroting 2007, schendt de artikelen 10 en 11 van de Grondwet.

Rechterlijke organisatie – Verzelfstandigd beheer – Regeling van het beroep van magistraten tegen hun overplaatsing ([arrest nr. 138/2015 van 15 oktober 2015](#); [informatieve nota bij arrest nr. 138/2015](#))

De wet van 18 februari 2014 betreffende de invoering van een verzelfstandigd beheer voor de rechterlijke organisatie, die een decentralisatie en een overdracht van verantwoordelijkheid voor het beheer van het budget en het personeel naar de rechterlijke macht beoogt en de korpschefs die verantwoordelijk zijn voor de verwezenlijking van die doelstelling toelaat over de inzet van middelen te beslissen en hen responsabiliseert, is grondwettig, behalve wat betreft de regeling van het beroep van bepaalde magistraten tegen hun overplaatsing.

Het beroep, bij het directiecomité, van een magistraat die zijn ambt moet uitoefenen in een ander arrondissement (externe mobiliteit), geldt niet voor een magistraat die verplicht wordt om zijn ambt uit te oefenen in een andere afdeling binnen eenzelfde arrondissement, ofschoon sommige arrondissementen meerdere provincies omvatten, terwijl ambtenaren in vergelijkbare gevallen wel een beroep bij de Raad van State kunnen instellen. Bovendien heeft het beroep geen jurisdictioneel karakter, terwijl dat bij ambtenaren wel het geval is. De korpschef die in sommige gevallen de mobiliteitsbeslissing moet nemen, maakt immers deel uit van het beroepsorgaan en heeft bovendien bij staking van stemmen de doorslaggevende stem. Daarnaast zijn er geen procedurele waarborgen opgenomen in de wet, wat de wraking van de leden van het directiecomité betreft. Aangezien de vernietiging van de wetsbepaling die het beroep regelt, een achteruitgang zou betekenen in de rechtsbescherming van de magistraten, handhaaft het Hof de gevolgen van die bepaling tot 31 augustus 2016. Op die manier biedt het Hof de wetgever de kans om nieuwe bepalingen aan te nemen zonder de actuele maar ontoereikende rechtsbescherming van magistraten te verminderen.

De bevoegdheid om de kaders te herverdelen op basis van de resultaten van een werklastmeting is grondwettig, indien de regeling aldus wordt begrepen dat het niet de regering, maar het parlement is dat de kaders herverdeelt op basis van een wetsontwerp dat de regering voorbereidt, en indien bij het bepalen van de nationale normtijden rekening wordt gehouden met het volume en de complexiteit van de dossiers, het specifieke karakter van de betwistingen en de wijze waarop de kamers zijn samengesteld. Met het woord « nationale » beklemtoont de wetgever dat de normen eenvormig dienen te zijn voor het hele land en bijgevolg niet kunnen verschillen per gerechtelijk arrondissement, al kunnen ze wel verschillen per categorie van rechtscollege en parket.

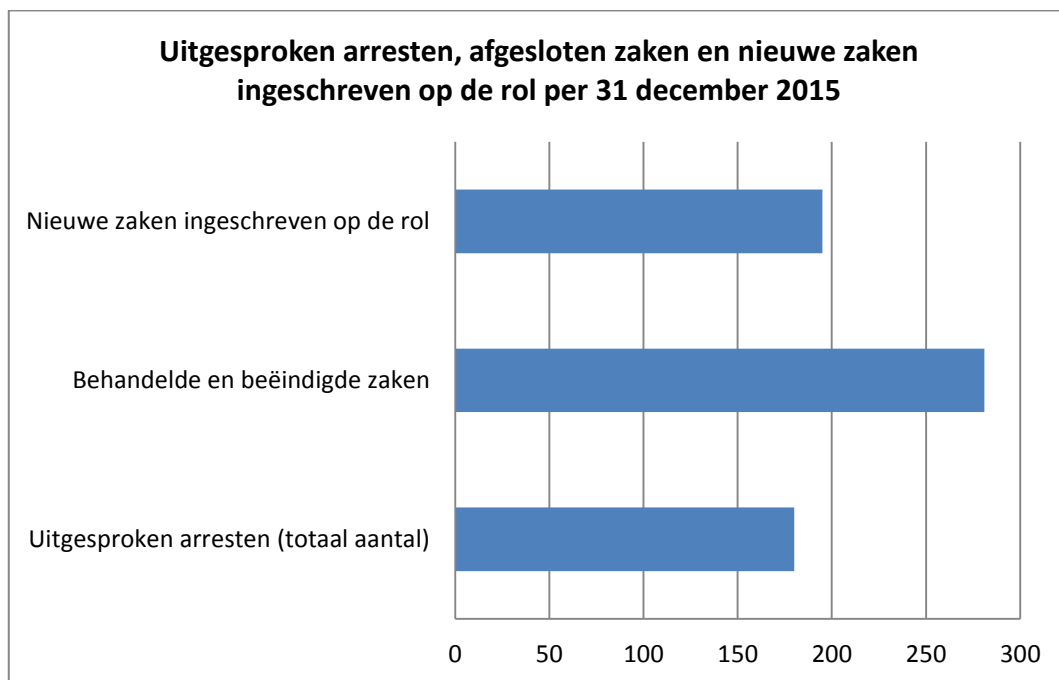
Rechterlijke organisatie – Mobiliteit van de leden van de rechterlijke orde – Statuut van de magistraten die in verschillende rechtbanken waren benoemd (arrest nr. 139/2015 van 15 oktober 2015; informatieve nota bij arrest nr. 139/2015)

Het Hof vernietigt artikel 152 van de wet van 1 december 2013 tot hervorming van de gerechtelijke arrondissementen en tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek met het oog op een grotere mobiliteit van de leden van de rechterlijke orde, dat bepaalt dat magistraten die vóór de inwerkingtreding van de nieuwe wet waren benoemd in verschillende rechtbanken van eerste aanleg van het rechtsgebied van eenzelfde hof van beroep (wat niet voor alle magistraten het geval was), van rechtswege benoemd zijn in de nieuwe parketten of rechtbanken. Zowel de regels voor de nieuwe aanwijzing van die categorie van magistraten als de waarborgen waarin de nieuwe wet voorziet voor de toegevoegde magistraten die, zoals zij, in verschillende rechtbanken waren benoemd, moeten op hen worden toegepast. Alle beslissingen die door de korpschefs worden genomen over zowel de interne als de externe mobiliteit van magistraten, moeten niet alleen worden gemotiveerd, maar dienen ook de nadere regels voor de toepassing van de mobiliteit te omschrijven.

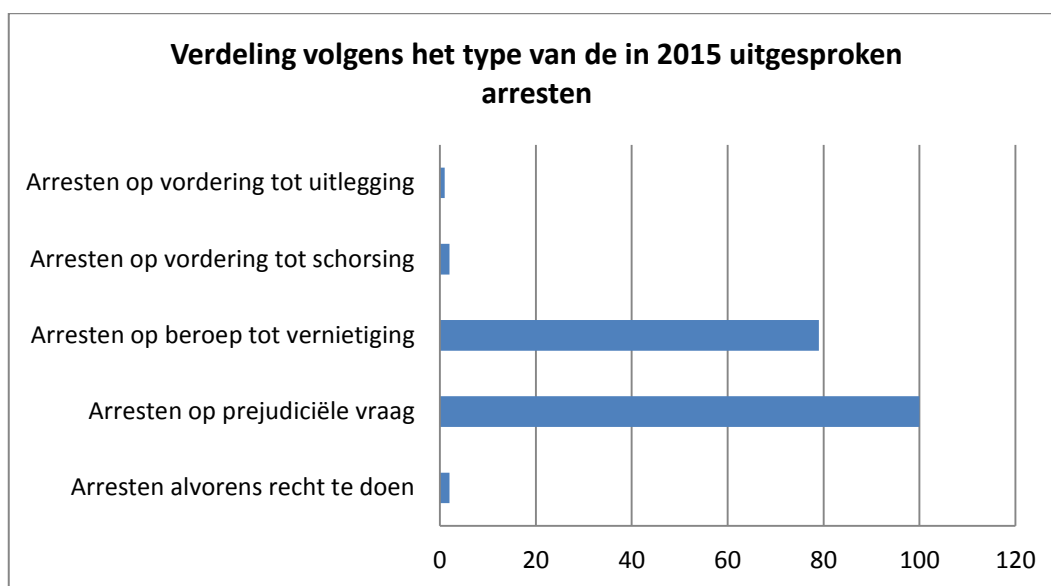
B. Statistieken van de activiteiten van het Hof in 2015

1. Algemeen

1.1. In 2015 heeft het Hof 180 arresten gewezen. Het sluit daarmee 282 zaken definitief af. Er werden bovendien 4 zaken definitief afgesloten met een beschikking. Gedurende hetzelfde jaar werden bij het Hof 196 nieuwe zaken aanhangig gemaakt.

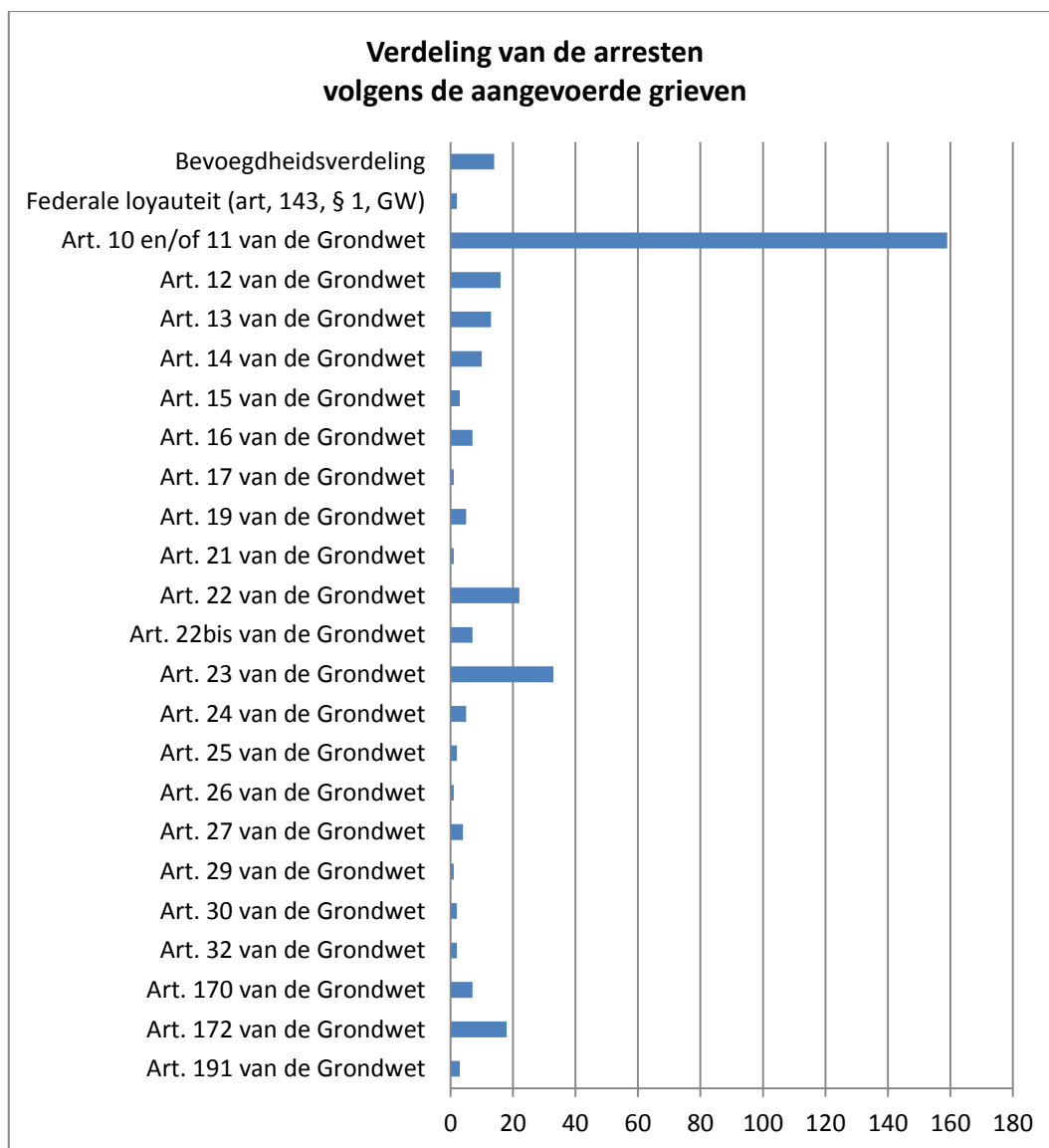
1.2. Van de in 2015 gewezen arresten werden er 2 uitgesproken op vordering tot schorsing, 100 op prejudiciële vraag, 79 op beroep tot vernietiging en 1 arrest op vordering tot uitlegging (arrest *nr. 95/2015*). 2 arresten zijn arresten alvorens recht te doen (arresten *nrs. 11/2015* en *15/2015* waarbij prejudiciële vragen worden gesteld aan het Hof van Justitie van de Europese Unie). Het verschil tussen het totale aantal uitgesproken arresten en de som van de arresten gewezen op vordering tot schorsing, beroep tot vernietiging, prejudiciële vraag en vordering tot uitlegging is toe te schrijven aan het feit dat het Hof eenmaal (arrest *nr. 144/2015*) in één enkel arrest uitspraak heeft gedaan over een vordering tot schorsing en een beroep tot vernietiging en, een andere maal, over beroepen tot vernietiging en een prejudiciële vraag (arrest *nr. 83/2015*).

1.3. De verdeling van de arresten op grond van de aangevoerde grieven :

Soort in het geding zijnde contentieux	
Bevoegdheidsverdeling	14
Federale loyautéit (art. 143, § 1, van de Grondwet) ³	2
Art. 10 en/of 11 van de Grondwet	159
Art. 12 van de Grondwet	16
Art. 13 van de Grondwet	13
Art. 14 van de Grondwet	10
Art. 15 van de Grondwet	3
Art. 16 van de Grondwet	7
Art. 17 van de Grondwet	1
Art. 19 van de Grondwet	5
Art. 21 van de Grondwet	1
Art. 22 van de Grondwet	22
Art. 22bis van de Grondwet	7
Art. 23 van de Grondwet	33
Art. 24 van de Grondwet	5
Art. 25 van de Grondwet	2
Art. 26 van de Grondwet	1
Art. 27 van de Grondwet	4
Art. 29 van de Grondwet	1
Art. 30 van de Grondwet	2
Art. 32 van de Grondwet	2
Art. 170 van de Grondwet	7
Art. 172 van de Grondwet	18
Art. 191 van de Grondwet	3

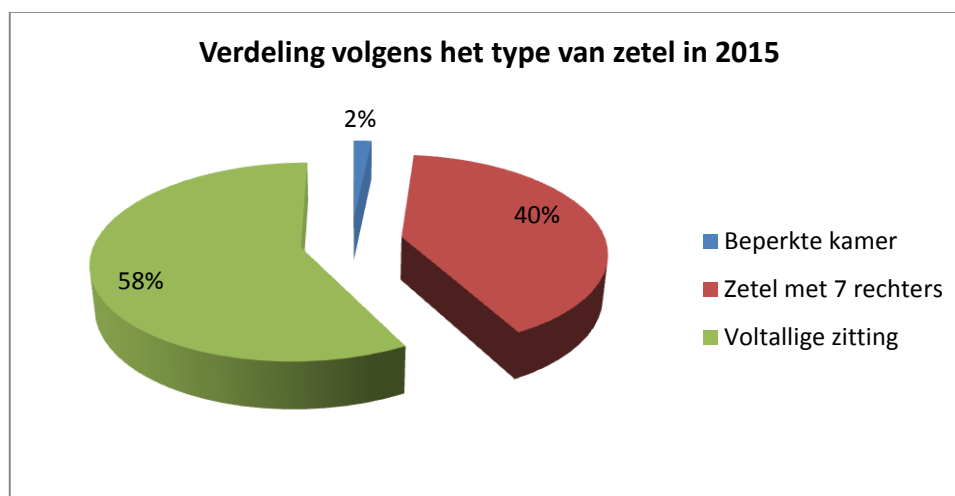
³ De artikelen 47 en 48 van de bijzondere wet van 6 januari 2014 met betrekking tot de Zesde Staatshervorming (B.S., 31 januari 2014) hebben, op basis van artikel 142, tweede lid, 3°, van de Grondwet, de bevoegdheid van het Hof uitgebreid tot de toetsing aan die bepaling.

1.4. Gedurende dezelfde periode heeft het Hof 7 arresten gewezen na voorafgaande rechtspleging. Het besluit in 2 arresten tot een klaarblijkelijke niet-ontvankelijkheid en in 1 arrest tot een klaarblijkelijke niet-bevoegdheid. De 4 andere na voorafgaande rechtspleging gewezen arresten werden tot de inwerkingtreding van de bijzondere wet van 4 april 2014⁴ gekwalificeerd als arresten van onmiddellijk antwoord. Die 4 arresten zijn gewezen op prejudiciële vraag en stellen alle een schending vast.

⁴ Bijzondere wet tot wijziging van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Grondwettelijk Hof (art. 18), *B.S.*, 15 april 2014.

1.5. Wat de samenstelling van de zetels betreft, zijn 73 arresten gewezen door een zetel van zeven rechters, 104 in voltallige zitting en 3 in beperkte kamer.

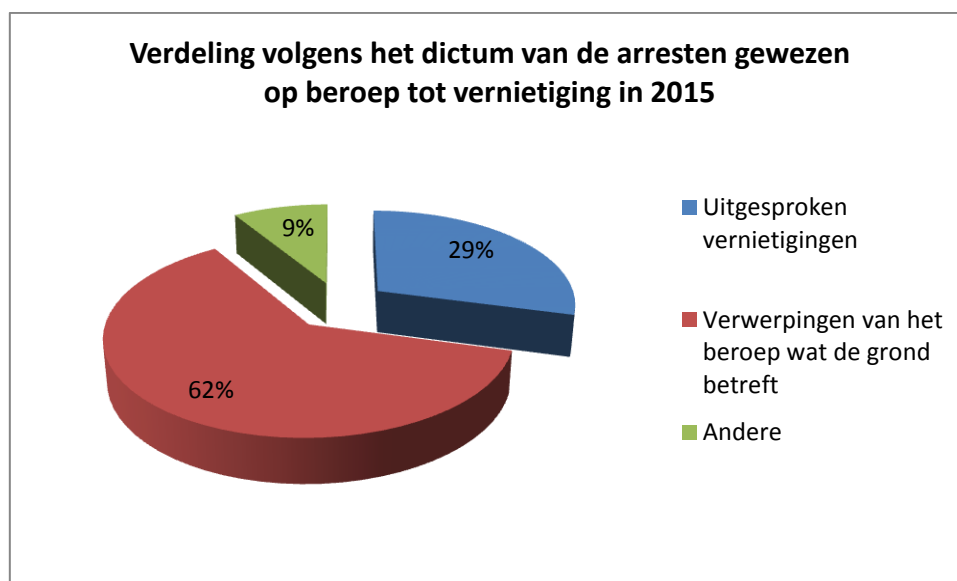
2. Arresten op beroep tot vernietiging

2.1. Voor het jaar 2015 is de verdeling volgens de hoedanigheid van de verzoekers de volgende :

Institutionele verzoekers	Aantal	%
Ministerraad	-	
Vlaamse Regering	1	
Waalse Regering	-	
Franse Gemeenschapsregering	-	
Regering van de Duitstalige Gemeenschap	-	
Brusselse Hoofdstedelijke Regering	-	
Verenigd College van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie	-	
College van de Franse Gemeenschapscommissie	-	
Voorzitter van een wetgevende vergadering	-	
Totaal	1	0,9 %
Individuele verzoekers		
Natuurlijke personen	50	
Privaatrechtelijke en publiekrechtelijke rechtspersonen	59	
Andere (feitelijke verenigingen,...)	6	
Totaal	115	99,1 %
Algemeen totaal	116	100 %

Opmerking : In deze tabel zijn, enkel voor de arresten gewezen op beroep tot vernietiging, de verzoekers per categorie weergegeven. Verschillende categorieën van verzoekers kunnen bovendien bij eenzelfde procedure aanwezig zijn.

2.2. Tijdens datzelfde jaar heeft het Hof 79 arresten op beroep tot vernietiging gewezen. In 23 arresten vernietigt het Hof de bestreden bepaling(en). 5 van die arresten keuren een lacune in de wetgeving af. In 7 daarvan handhaaft het Hof de gevolgen van de vernietigde bepaling(en). 49 arresten houden een verwerping ten gronde in. In 2 arresten verklaart het Hof het beroep onontvankelijk en in 2 andere arresten klaarblijkelijk onontvankelijk. In 1 arrest verklaart het Hof zich onbevoegd. In 1 ander arrest schrapt het Hof het beroep van de rol in zoverre het betrekking heeft op een van de bestreden bepalingen en stelt het vast dat het beroep voor het overige zonder voorwerp is. In 1 arrest, ten slotte, stelt het Hof prejudiciële vragen aan het Hof van Justitie van de Europese Unie.

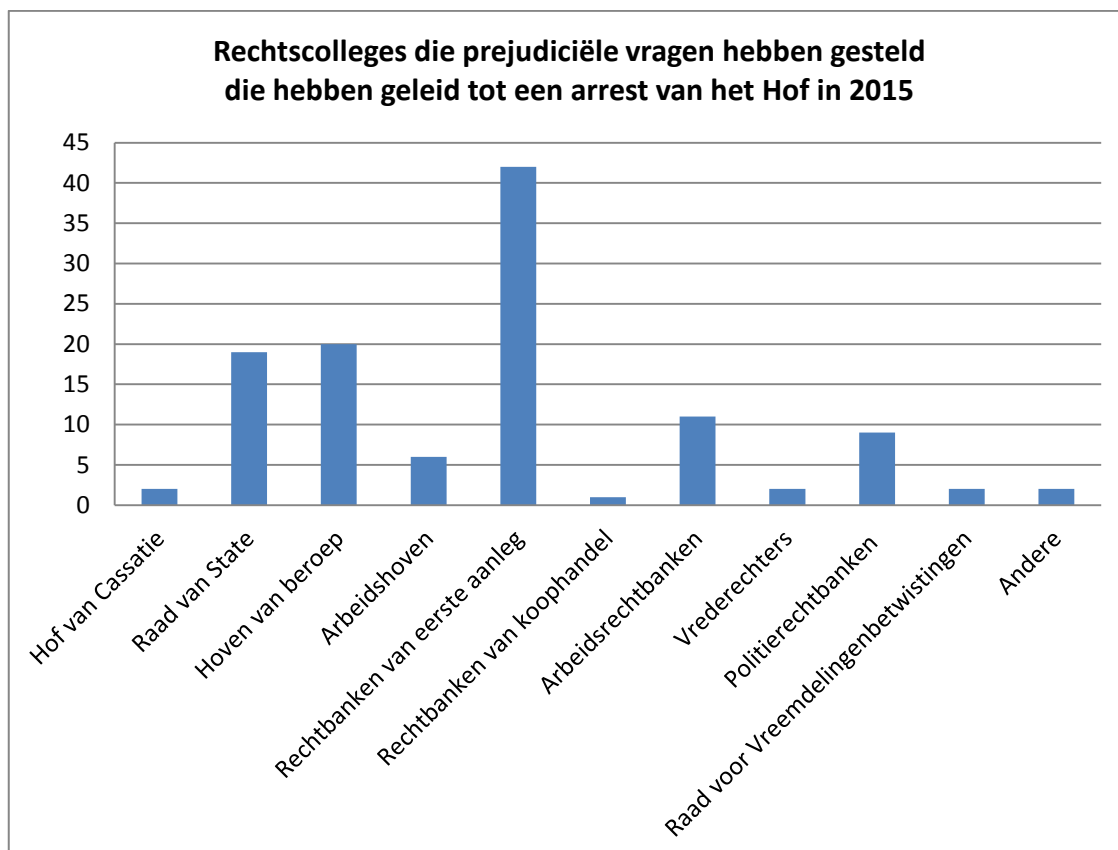
3. Arresten op vordering tot schorsing

In 2015 heeft het Hof 2 arresten op een vordering tot schorsing gewezen. In 1 arrest verwerpt het Hof de vordering omdat de voorwaarden om te schorsen niet vervuld zijn. In 1 ander arrest stelt het Hof dat de vordering tot schorsing klaarblijkelijk onontvankelijk is.

4. Arresten op prejudiciële vraag

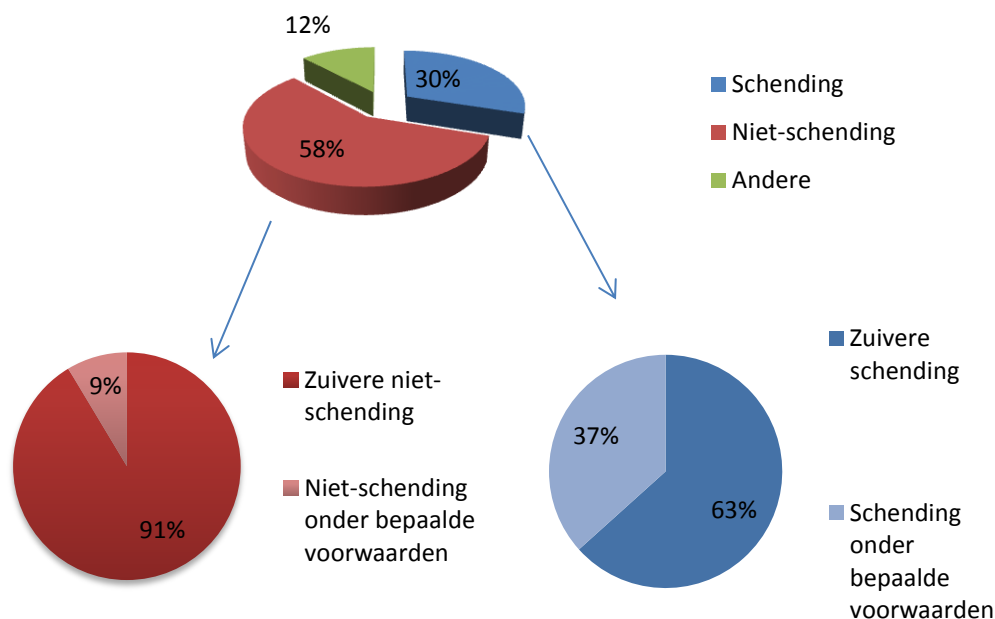
4.1. De verschillende rechtscolleges die aan het Hof prejudiciële vragen hebben gesteld die hebben geleid tot een arrest van het Hof in 2015, kunnen op de volgende manier worden ingedeeld :

Verwijzende rechtscolleges	2015
Hof van Cassatie	2
Raad van State	19
Hoven van beroep	20
Arbeidshoven	6
Rechtbanken van eerste aanleg	42
Rechtbanken van koophandel	1
Arbeidsrechtbanken	11
Vrederechters	2
Politierechtbanken	9
Raad voor Vreemdelingenbetwistingen	2
Andere	2
Totaal	116

4.2. Het Hof heeft 100 arresten op prejudiciële vraag gewezen. In 30 arresten is een schending vastgesteld. 7 daarvan hebben een alternatief *dictum* waarin het Hof in een bepaalde interpretatie een schending vaststelt en in een andere interpretatie een niet-schending. In 7 arresten betreft het een schending die haar oorsprong vindt in een lacune in de wetgeving. In 2 arresten handhaaft het Hof de gevolgen van de ongrondwettig bevonden bepaling(en). 58 arresten zijn vaststellingen van niet-schending, waarvan 5 van niet-schending onder bepaalde voorwaarden. In 7 arresten verklaart het Hof dat de vraag geen antwoord behoeft. In 1 arrest stelt het Hof dat de prejudiciële vraag klaarblijkelijk niet tot zijn bevoegdheid behoort en in 3 andere arresten verwijst het de zaak terug naar de verwijzende rechter. In 1 arrest, ten slotte, stelt het prejudiciële vragen aan het Hof van Justitie van de Europese Unie.

Verdeling volgens het dictum van de arresten gewezen op prejudiciële vraag in 2015

HOOFDSTUK 3. ORGANISATIE EN ACTIVITEITEN VAN HET HOF IN 2015

A. Inrichting van het Hof

Op 25 november 2015 is de heer Etienne De Groot verkozen tot Nederlandstalig voorzitter van het Hof met ingang van 1 februari 2016 tot 16 februari 2018. De heer André Alen zal vervolgens van 17 februari 2018 tot 24 september 2020 opnieuw voorzitter worden (*Belgisch Staatsblad* van 31 december 2015).

Bij beschikking van 7 mei 2015 neemt het Hof akte van de beëindiging van rechtswege van het ambt van referendaris van de heer Koen Muylle, die ingevolge zijn benoeming bij koninklijk besluit van 13 februari 2015 tot staatsraad, op 24 maart 2015 de eed als staatsraad heeft afgelegd. Bij dezelfde beschikking wordt hem de toelating verleend om de eretitel van referendaris te dragen.

Bij beschikking van het Hof van 7 mei 2015 is de heer David Keyaerts benoemd tot referendaris bij het Grondwettelijk Hof voor een stage van drie jaar met ingang van 1 juni 2015. Na die drie jaar wordt de benoeming definitief, behoudens andersluidende beslissing genomen door het Hof tijdens het derde stagejaar.

Bij beschikking van 18 juni 2015 is aan de heer Thomas Bombois, referendaris, dienstvrijstelling verleend om het ambt van referendaris bij het Hof van Justitie van de Europese Unie te vervullen.

Op 17 maart 2015 is de heer Fernand Debaedts, emeritus voorzitter van het Grondwettelijk Hof, overleden. Hij werd bij koninklijk besluit van 10 september 1984 benoemd tot rechter en op 2 februari 1993 verkozen tot Nederlandstalig voorzitter van het Hof. Bij koninklijk besluit van 22 juli 1993 werd hij, met ingang van 7 augustus 1993, toegelaten tot het emeritaat.

B. Werking van het Hof

1. RECHTSPREKENDE ACTIVITEIT

In de periode van 1 januari 2015 tot 31 december 2015 werden 196 nieuwe zaken ingeschreven op de rol van het Hof. Er werden in dezelfde periode 180 arresten gewezen, waarmee 282 zaken definitief werden afgehandeld. Tevens werden 4 zaken definitief afgesloten met een beschikking.

Voor een gedetailleerd overzicht van deze gegevens wordt verwezen naar het onderdeel "Statistieken van de activiteiten van het Hof in 2015" (*cfr. infra*, pp. 41-48).

2. WERKINGSMIDDELEN

De kredieten die voor de werking van het Hof nodig zijn, worden uitgetrokken op de begroting van de Dotaties (artikel 123, § 1, van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Grondwettelijk Hof).

Het Hof startte 2015 met een begroting van 10.293.000 EUR. Die werd gefinancierd met een dotatie op de uitgavenbegroting 2015 van 9.873.000 EUR en met het gebruik van eigen middelen, namelijk 420.000 EUR, geput uit de eigen reserve van 995.493 EUR die nog overbleef eind 2014. De beschikbare reserve van het Hof bij de aanvang van 2015 bedroeg 575.493 EUR. Een begrotingswijziging 2015 werd ingediend bij de Kamer van volksvertegenwoordigers bij brief van 16 juli 2015 en goedgekeurd door de Commissie voor de Comptabiliteit van de Kamer (*Parl.St.*, Kamer, 2015-2016, DOC 54 1497/001, p. 8). De begrotingswijziging had geen enkel effect op de omvang van de begroting 2015, en leidde evenmin tot een verhoging van de voor 2015 verleende dotatie.

Het Hof keurde op 14 juli 2015, na interne controle door twee rechters, de rekeningen met betrekking tot de uitgavenbegroting 2014 goed. In hun voorafgaand verslag waren de voorzitters van het Rekenhof van oordeel dat de voorgelegde rekeningen steunden op deugdelijke verantwoordingsdocumenten en een volledig, juist en getrouw beeld gaven van de ontvangsten- en uitgavenverrichtingen en van de thesaurietoestand.

De uitgaven voor 2014 bedroegen 9.910.624,38 EUR, waarvan 9.659.189,29 EUR als lopende uitgaven en 251.435,09 EUR als kapitaalsuitgaven. Die werden gefinancierd met een dotatie op de rijksmiddelenbegroting van 9.951.000 EUR en met eigen inkomsten ten bedrage van 29.248,85 EUR. Het nog beschikbare bedrag van 575.493,80 EUR zal voor 575.000,00 EUR worden aangewend tot medefinanciering van de begroting 2016 (zie verder), met toepassing van de algemene maatregel waartoe de Commissie voor de Comptabiliteit van de Kamer in het verleden besliste (zie onder meer *Parl.St.*, Kamer, 2013-2014, DOC 53 3237/001, p. 11 en *Parl.St.*, Kamer, 2014-2015, DOC 54 0680/001, p. 13).

De kosten van de wedden en lonen van de magistraten, de griffiers en de personeelsleden bedroegen 84,63 % van de uitgaven, dat is een vermindering met ongeveer 1%.

Het Hof diende op 16 juli 2015 bij de Kamer van volksvertegenwoordigers een begroting voor 2016 in ten bedrage van 10.124.000 EUR. Het Hof heeft een dotatie aangevraagd van 9.549.000 EUR en voorgesteld de uitgavenbegroting verder te financieren met het overschot op de jaarrekening 2014 ten bedrage van 575.000 EUR. In de wet van 18 december 2015 houdende de algemene uitgavenbegroting voor het begrotingsjaar 2016 is een dotatie voor het Grondwettelijk Hof ingeschreven van 9.600.000 EUR (*B.S.*, 30 december 2015, 2^e editie, p. 80.718).

3. PERSONEELSFORMATIE

Op 31 december 2015 maakten 61 personeelsleden deel uit van de personeelsformatie van het Grondwettelijk Hof, van wie 47 in statutair verband, 11 in contractueel verband en 3 gedetacheerde personeelsleden. 19 personeelsleden behoorden tot niveau A, 14 tot niveau B, 19 tot niveau C en 9 tot niveau D.

4. INFORMATISERING

In 2015 werd 175.000 EUR geïnvesteerd in hard- en software. Die investeringen dienden een drievoudig oogmerk, namelijk door doordachte en gerichte aankopen het toekomstig functioneren van het Hof in tijden van verdere budgettaire schaarste waarborgen, de productiviteit van de verschillende diensten verhogen en de veiligheid van het netwerk en de bewaring en beveiliging van de data verzekeren.

Op het vlak van de hardware werden servers, waaronder de backupserver, switches en printers vervangen, opnieuw geïnstalleerd en waar nodig opgewaarderd. Het netwerk werd veilig en operationeel gehouden. Nieuwe beeldschermen, drie laptops, batterijen en een nieuwe projector voor de interne presentaties werden aangekocht.

Op het niveau van de software heeft het Hof geïnvesteerd in spraakherkenningstechnologie en software voor het maken van pdf's en het doorzoeken van documenten. De spraakherkenningstechnologie moet toelaten om gedicteerde – vooral vertaalde – teksten met beperktere secretariaatsondersteuning uit te werken. De performante pdf-software was onontbeerlijk voor de verder doorgedreven digitalisering van interne stukken. De zoekrobotsoftware verhoogt in het bijzonder de productiviteit van de Vertaaldienst van het Hof.

5. COMMUNICATIE

Teneinde de continuïteit van zijn communicatiebeleid te waarborgen, heeft het Hof naast griffier Frank Meersschaut, die de algemene coördinatie ervan blijft waarborgen, bijkomend twee referendarissen aangesteld om de relaties met de pers te verzekeren. Referendaris Sarah Lambrecht en referendaris Marie-Françoise Rigaux staan in voor de relaties met respectievelijk de Nederlandstalige en de Franstalige media. Zij volgden een passende opleiding bij het Instituut van Gerechtelijke opleiding dat een specifiek programma rond communicatiebeleid aanbiedt voor de magistratuur.

Hun aanstelling maakte de operationalisering van een Cel Communicatie onder de leiding van de voorzitters mogelijk. Die werkgroep is ermee belast het communicatiebeleid permanent te evalueren en waar nodig bij te sturen, rekening houdend met de nieuwste communicatietechnieken, en daartoe aan het Hof alle nodige voorstellen te doen.

Naar aanleiding van de viering van dertig jaar rechtspraak van het Grondwettelijk Hof verscheen een nieuwe brochure over het Hof. De teksten van de bijdragen voor het symposium naar aanleiding van de dertigste verjaardag van het eerste arrest van het Grondwettelijk Hof op 1 april 2015 werden in een commerciële uitgave gepubliceerd (zie hieronder, onder 6.a).

In het najaar van 2015 besliste het Hof om de informatieve nota's die het sedert februari 2013 regelmatig publiceert over de arresten waaraan het een ruimer maatschappelijk belang toeschrijft, te laten evalueren door vier personen die beroepsmatig met journalistiek bezig zijn of recent bezig waren. Aan Nederlandstalige zijde vond een vergadering plaats met de heer Mark Deweerdt, gewezen journalist bij De Standaard en De Tijd, en de heer John De Wit, gewezen journalist bij de Gazet van Antwerpen en onder meer actief voor de Juristenkrant. Aan Franstalige zijde werden de heer Jean-Pierre Borloo, zelfstandig journalist, gewezen gerechtsjournalist bij *Le Soir* en stichter van het tijdschrift *Médor*, en prof. dr. Benoît Grevisse, directeur van de School voor Journalistiek aan de UCL aangezocht. Hun opmerkingen en vaststellingen zullen resulteren in een verslag aan het Hof.

6. NATIONALE EN INTERNATIONALE CONTACTEN

a. Viering van dertig jaar rechtspraak van het Hof

Op 1 april 2015 vond in het Paleis der Academiën te Brussel een symposium plaats naar aanleiding van de dertigste verjaardag van het eerste arrest van het Grondwettelijk Hof – destijds Arbitragehof – dat werd uitgesproken op 5 april 1985. De voor- en de namiddagsessie brachten een Belgische en een Europese kijk op het Grondwettelijk Hof na die dertig jaar.

Na de verwelkoming door voorzitter André Alen, die de voormiddagsessie voorzat, gaf voorzitter Jean Spreutels een uiteenzetting over de evolutie van de rechtspraak van het Hof. De visie van respectievelijk de balie en het Parlementair Comité belast met de wetsevaluatie, werd geschetst door respectievelijk François Tulkens, advocaat bij de balie van Brussel en docent aan de “Université Saint-Louis – Bruxelles” en door Gert Van der biesen, juridisch adviseur bij de Senaat en praktijkassistent aan de Universiteit Hasselt.

Onder leiding van de heer Alain Gerlache, journalist bij de RTBF, vond nadien een panelgesprek plaats over de weerslag van de rechtspraak van het Hof op onze samenleving. Aan dat gesprek hebben deelgenomen : de heer Philippe Lambrecht, bestuurder-secretaris-generaal van het Verbond van Belgische Ondernemingen, de heer Marc Leemans, voorzitter van het Algemeen Christelijk Vakverbond, de heer Jef Maes, namens het Algemeen Belgisch Vakverbond, de heer Christophe Schoune, secretaris-generaal van de “Fédération Inter-Environnement Wallonie” en mr. Jos Vander Velpen, voorzitter van de Liga voor Mensrechten.

In de namiddagsessie, voorgezeten door voorzitter Jean Spreutels, sprak de heer Guy Canivet, lid van de “Conseil constitutionnel” van Frankrijk en ere-eerste voorzitter van het Hof van Cassatie van Frankrijk over de “*convergences et divergences des jurisprudences de la Cour constitutionnelle belge et du Conseil constitutionnel français : L’hypothèse d’une fraternité gémellaire*”. Mevrouw Marta Cartabia, ondervoorzitter van het “Corte costituzionale” van Italië en gewoon hoogleraar aan de “Università degli Studi di Milano-Bicocca”, beschreef het evenredigheidsbeginsel als *ius commune* van de grondwettelijke hoven. Mevrouw Monica Claes, hoogleraar Europees en vergelijkend constitutioneel recht aan de Universiteit van Maastricht, beantwoordde de vraag of grondwettelijke hoven, het Hof van Justitie van de Europese Unie en het Europees Hof voor de Rechten van de Mens bondgenoten of rivalen zijn bij de grondrechtenbescherming.

Onder haar leiding vond vervolgens een panelgesprek plaats over de visie van het Hof van Justitie van de Europese Unie en van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens op het Grondwettelijk Hof, waaraan werd deelgenomen door de heer Koen Lenaerts, (toen vice)president van het Hof van Justitie van de Europese Unie en buitengewoon hoogleraar aan de KU Leuven, de heer Melchior Wathelet, thans eerste advocaat-generaal bij het Hof van Justitie van de Europese Unie en hoogleraar aan de “Université de Liège” en de heer Paul Lemmens, rechter bij het Europees Hof voor de Rechten van de Mens en buitengewoon hoogleraar aan de KU Leuven.

De namiddagsessie werd afgesloten met de slotbeschouwingen en het dankwoord van voorzitter André Alen.

De bijdragen van de verschillende sprekers werden onder redactie van A. Alen, J. Spreutels, L. Lavrysen, P. Nihoul, E. Peremans, B. Renauld, J. Theunis en W. Verrijdt, uitgegeven in een boek onder de titel “*Grondwettelijk Hof 1985-2015. Verslag van het colloquium van 1 april 2015 ter gelegenheid van de dertigste verjaardag van het eerste arrest van het Hof*”, bij uitgeverij la Charte/die Keure te Brugge/Brussel, onder depotnummer D/2015/0147/478, ISBN 978 90 4862 416 4, bestelcode 202 151 202.

b. Bezoeken aan het Hof

1° Bezoek van Z.M. de Koning

Op 2 april 2015 bracht Z.M. de Koning een werkbezoek aan het Grondwettelijk Hof. Na Zijn ontvangst door de voorzitters André Alen en Jean Spreutels werden de rechters en de griffiers voorgesteld aan Z.M. de Koning. Tijdens een werkvergadering die ruim een uur duurde, onderhield Z.M. de Koning zich met de voorzitters en de rechters van het Hof over de bevoegdheid van het Hof en de rechtspleging die in verschillende dossiers wordt gevoerd. Elk van de rechters had de gelegenheid een aspect van de rechtspleging – van het binnenkomen van een zaak tot de bekendmaking van het arrest in het *Belgisch Staatsblad* – toe te lichten. Nadat de referendarissen aan Z.M. de Koning waren voorgesteld en Hij het Gulden Boek had ondertekend, volgde nog een ontmoeting met het personeel

van het Hof. Bij die gelegenheid werd Hem een ingebonden exemplaar van de nieuwe brochure van het Grondwettelijk Hof in de drie landstalen overhandigd.

2° Andere bezoeken aan het Grondwettelijk Hof

Op 30 april 2015 hebben de heer Frank Van Massenhove, voorzitter van de FOD Sociale Zekerheid, en de heer Tom Auwers, directeur-generaal en veranderingsmanager, voor het Hof een uiteenzetting gehouden over "Het nieuwe werken : organisationele en communicatieve aspecten van veranderingsmanagement".

De voorzitters André Alen en Jean Spreutels hebben op 6 mei 2015 Z.E. de heer Amar Belani, ambassadeur van Algerije te Brussel, ontvangen.

Van 9 tot 12 juni 2015 bracht de heer Jean-Pierre Mavungu Mvumbi-di-Ngoma, rechter in het Grondwettelijk Hof van de Democratische Republiek Congo, een werkbezoek aan het Grondwettelijk Hof. Hij werd ontvangen door de voorzitters André Alen en Jean Spreutels en nam kennis van de werking van de verschillende diensten van het Grondwettelijk Hof onder begeleiding van de referendarissen Etienne Peremans en Jean-Thierry Debry die hem eveneens vergezelden bij het bezoek aan het Hof van Cassatie op 9 juni en aan de Raad van State op 11 juni 2015.

Op 14 september 2015 bracht een delegatie van het parket-generaal bij het Grondwettelijk Hof van de Democratische Republiek Congo, onder leiding van de heer Emmanuel Minga Nyamakwey, procureur-generaal bij het Grondwettelijk Hof, en verder bestaande uit de heer Gloire Sumbul Mfumwash, eerste advocaat-generaal, en de heren Venant Lokenyo Eyaikolo, opdrachthouder, en Théophile Shampa Minga, privésecretaris van de procureur-generaal, een werkbezoek aan het Grondwettelijk Hof. Zij werden ontvangen door de voorzitters Jean Spreutels en André Alen. Referendaris Etienne Peremans gaf een uiteenzetting over het Grondwettelijk Hof.

In het kader van het Europees Justitieel Training Netwerk bracht mevrouw Jolana Otto, procureur bij het parket van München, Bondsrepubliek Duitsland, in aanwezigheid van de heer Geert Cremers, substituut-generaal bij het Arbeidshof te Gent, op 22 september 2015 een bezoek aan het Grondwettelijk Hof. Begeleid door de referendarissen Etienne Peremans en Willem Verrijdt kreeg zij een rondleiding door het gebouw, een algemene uiteenzetting over de bevoegdheid, de rechtspleging en de interne werking van het Hof en werd met haar een concrete zaak besproken die met een arrest was beslecht.

Van 28 tot 30 september 2015 bracht een delegatie van het Grondwettelijk Hof van de Democratische Republiek Congo, onder leiding van de heer Benoît Lwamba Bindu, voorzitter van het Congolese Grondwettelijk Hof, en verder bestaande uit de heren Jean-Pierre Mavungu Mvumbi-di-Ngoma en Funga Molima Mwata, rechters, en de heer Albert Kashama ndi Tshenda Biteketa, adviseur bij het kabinet van de voorzitter, een werkbezoek aan het

Grondwettelijk Hof. Zij werden ontvangen door de voorzitters Jean Spreutels en André Alen. Referendaris Etienne Peremans gaf een uiteenzetting over het Grondwettelijk Hof en begeleidde de Congolese delegatie bij het bezoek aan de verschillende diensten van het Hof en bij de bezoeken aan het Hof van Cassatie en de Raad van State op respectievelijk 28 en 30 september.

Op 3 november 2015 bracht de heer Ahn Changho, rechter in het Grondwettelijk Hof van Korea, een werkbezoek aan het Grondwettelijk Hof. Hij werd ontvangen door de voorzitters Jean Spreutels en André Alen. Referendaris Etienne Peremans gaf een uiteenzetting over het Grondwettelijk Hof.

c. Deelname aan nationale en internationale bijeenkomsten

Op 30 januari 2015 heeft voorzitter Jean Spreutels de opening van het gerechtelijk jaar door het Europees Hof voor de Rechten van de Mens te Straatsburg bijgewoond en heeft hij er deelgenomen aan een seminarie over het thema "Subsidiariteit, een medaille met twee zijden?".

Referendaris Bernadette Renauld heeft van 28 januari 2015 tot 2 februari 2015 namens het Hof, als derde ondervoorzitter van de "Association des Cours constitutionnelles ayant en partage l'usage du français" (ACCPUF), deelgenomen aan de vergadering van het bureau van die organisatie, in Libreville, Gabon.

Van 25 tot 27 februari 2015 hebben de voorzitters André Alen en Jean Spreutels en de rechters Luc Lavrysen en Pierre Nihoul een werkbezoek gebracht aan het "Bundesverfassungsgericht" in Karlsruhe, Duitsland, waar zij werden ontvangen door voorzitter Andreas Vosskuhle, vicevoorzitter Ferdinand Kirchhof en enkele andere leden van het Hof. De bilaterale gesprekken handelden over de rechtskracht van het internationaal recht en het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens in de respectieve nationale rechtsstelsels, de verhouding tussen de nationale grondwettelijke hoven en het Hof van Justitie van de Europese Unie en de verhouding tussen het Europees Verdrag voor de rechten van de mens en het Europese Unierecht.

Rechter Pierre Nihoul heeft op 6 en 7 maart 2015 deelgenomen aan de Italiaans-Frans-Belgische Dagen van Vergelijkend Recht, georganiseerd te Pisa met als thema « De verhoudingen tussen het grondwettelijk rechtscollege en de rechtsleer » en heeft een verslag ingediend met als titel « Les références implicites à la doctrine dans les décisions constitutionnelles : l'expérience belge ». Dat verslag is gepubliceerd in de Handelingen van die studiedagen, verschenen bij de "Editoriale Scientifica" te Pisa.

Op 26 maart 2015 hebben de voorzitters André Alen en Jean Spreutels in het Egmontpaleis te Brussel deelgenomen aan de openingssessie van de conferentie over "de toepassing van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens : onze gezamenlijke verantwoordelijkheid", georganiseerd in het kader van het Belgisch voorzitterschap van het Comité van Ministers van de Raad van Europa. Een van de thema's die aan bod zijn gekomen, was "De dialoog tussen het

Grondwettelijk Hof en het Hof van Justitie van de Europese Unie". Die conferentie kreeg, op het niveau van de hoogste Belgische rechtscolleges, een vervolg met een vergadering op de zetel van de FOD Justitie, op 24 november 2015, waaraan de referendarissen Etienne Peremans en Willem Verrijdt hebben deelgenomen.

De voorzitters André Alen en Jean Spreutels en de rechters Etienne De Groot en Jean-Paul Snappe hebben van 11 tot 13 mei 2015 een werkbezoek gebracht aan het Grondwettelijk Hof van Slovenië in Ljubljana waar zij werden ontvangen door voorzitter Miroslav Mozetič, vicevoorzitter Jadranka Sovdat en een delegatie van het Sloveense Hof.

Voorzitters André Alen en Jean Spreutels hebben deelgenomen aan de conferentie van de grondwettelijke hoven die gezamenlijk het Frans gebruiken ("Association des Cours constitutionnelles ayant en partage l'usage du français", ACCPUF). Die conferentie vond plaats te Lausanne, Zwitserland, van 2 tot 6 juni 2015 en was gewijd aan *de suprematie van de Grondwet*. Het Belgische antwoord op de vragenlijst, van de hand van referendaris Bernadette Renauld, is beschikbaar op de website van het Hof ("Publicaties" – "Studies") ([ACCPUF 2015-Renauld](#)). Voorzitter André Alen gaf op 4 juni 2015 een uiteenzetting met als titel "La relation entre la Constitution belge et le droit européen" ([ACCPUF 2015-Alen](#)). Voorzitter Jean Spreutels zat op 5 juni 2015 de voormiddagsessie van het congres voor, die was gewijd aan de gevallen van conflict en samenloop tussen de Grondwet en internationale normen.

Voorzitter Jean Spreutels heeft van 9 tot 12 september 2015 deelgenomen aan de voorbereidende vergadering van de 17^e Conferentie van Europese Grondwettelijke Hoven die plaatsvond te Batumi, Georgië.

Referendaris Christine Horevoets heeft op 15 en 16 september 2015 in Rabat, Marokko, een internationaal colloquium bijgewoond dat was georganiseerd door het Marokkaanse Ministerie van Justitie en Vrijheden en was gewijd aan de exceptie van ongrondwettigheid. Zij heeft er een uiteenzetting over het thema gegeven ([Rabat 2015-Horevoets](#)).

Naar aanleiding van de 20e verjaardag van de aanneming van de Grondwet van de Republiek Armenië heeft voorzitter André Alen van 8 tot 10 oktober 2015 deelgenomen aan de internationale conferentie over "de rol van grondwettelijke hoven in de versterking van de onafhankelijkheid van de rechterlijke macht : doctrinale benaderingen en hedendaagse uitdagingen". Het Belgische verslag, opgesteld door voorzitter Jean Spreutels, kan op de website van het Hof worden geraadpleegd ([Jerevan 2015-Spreutels](#)).

Naar aanleiding van de 20^e verjaardag van de goedkeuring van de organieke wet op het Grondwettelijk Hof van de Republiek Uzbekistan heeft rechter Jean-Paul Moerman van 17 tot 24 oktober 2015 in Tashkent de internationale conferentie "The role of the Constitutional Court in implementation of the principle of division of powers and in the protection of human rights : experience of Uzbekistan and developed

countries”, georganiseerd door de OVSE, bijgewoond en heeft hij er op 21 oktober 2015 de Belgische invalshoek van het thema belicht.

Op 27 november en 18 december 2015 hebben voorzitters Jean Spreutels en André Alen afzonderlijk deelgenomen aan één van de twee academische zittingen die werden georganiseerd op de zetel van het Parlement van de Duitstalige Gemeenschap te Eupen. Die zittingen, die waren georganiseerd op initiatief van de heer Karl-Heinz Lambertz, voorzitter van het Parlement, en van de heer Oliver Paasch, minister-president van de Regering van de Duitstalige Gemeenschap en waarop ook vertegenwoordigers van het Hof van Cassatie en de Raad van State waren uitgenodigd, waren respectievelijk gewijd aan het statuut van de Duitstalige Gemeenschap en het statuut van de Duitse taal in België.

d. Andere vormen van internationale samenwerking

Het Hof, dat sedert 1991 waarnemers heeft in de Commissie van Venetië, heeft verder ingestaan voor de opname van zijn voornaamste rechtspraak in de [databank Codices](#). Referendarissen Anne Rasson en Rik Ryckeboer hebben deelgenomen aan de vergadering van de verbindingspersonen van de organisatie in Boekarest, Roemenië, van 10 tot 13 juni 2015.

Het Hof heeft, onder toezicht van griffier Frank Meersschaut, naar aanleiding van de voorbereiding van de 17^e Conferentie van Europese Grondwettelijk Hoven te Batumi, Georgië, de [website van de Conferentie van Europese Grondwettelijke Hoven](#) bijgewerkt, website die werd gecreëerd naar aanleiding van de 12^e Conferentie te Brussel (2002) en waarvan het beheer ingevolge resolutie XIII, 4°, van de 14^e Conferentie, aangenomen te Vilnius, Litouwen, in 2006, is toevertrouwd aan het Hof. Het Hof heeft hem aangesteld als contactpersoon bij die organisatie voor de uitwisseling van rechtspraak en andere belangrijke gebeurtenissen.

BIJLAGEN

A. Samenstelling van het Hof in 2015

	Nederlandse taalgroep	Franse taalgroep
<i>Rechters</i>		
Voorzitters	André Alen	Jean Spreutels
Rechters	Etienne De Groot Luc Lavrysen Erik Derycke Trees Merckx-Van Goey Riet Leysen	Jean-Paul Snappe Jean-Paul Moerman Pierre Nihoul François Daoût Thierry Giet
<i>Referendarissen</i>	Rik Ryckeboer Roger Moerenhout Jan Theunis Lien De Geyter Geert Goedertier Koen Muylle ⁵ Willem Verrijdt Sarah Lambrecht Heidi Bortels David Keyaerts ⁷	Anne Rasson Marie-Françoise Rigaux Michel Parisse Etienne Peremans Bernadette Renauld Christine Horevoets Jean-Thierry Debry Géraldine Rosoux Thomas Bombois ⁶
<i>Griffiers</i>	Frank Meersschaut	Pierre-Yves Dutilleux

⁵ Tot 23 maart 2015.

⁶ Dienstvrijstelling met ingang van 1 oktober 2015 als referendaris bij het Hof van Justitie van de Europese Unie.

⁷ Vanaf 1 juni 2015.

B. Datum van bekendmaking in het *Belgisch Staatsblad* van de arresten die het Hof in 2015 heeft gewezen

Nr. arrest	Datum arrest	Rolnummer	Datum bekendmaking B.S.
1/2015	22.01.15	5782	11.03.15
2/2015	22.01.15	5787	15.04.15
3/2015	22.01.15	5792	15.04.15
4/2015	22.01.15	5820	09.03.15
5/2015	22.01.15	5826-5827	11.03.15
6/2015	22.01.15	5835	15.04.15
7/2015	22.01.15	6054	15.04.15
8/2015	22.01.15	5815	28.04.15
9/2015	28.01.15	5710-5711	19.03.15
10/2015	28.01.15	5823	30.04.15
11/2015	28.01.15	5828	19.03.15
12/2015	05.02.15	5451	27.02.15
13/2015	05.02.15	5790	27.02.15
14/2015	05.02.15	5425	27.02.15
15/2015	05.02.15	5621 e.a.	01.04.15
16/2015	12.02.15	5811-5819	24.03.15
17/2015	12.02.15	5821	18.03.15
18/2015	12.02.15	5842	24.03.15
19/2015	12.02.15	5844	27.04.15
20/2015	12.02.15	5868	27.04.15
21/2015	19.02.15	5816	27.04.15
22/2015	19.02.15	5836-5837	28.04.15
23/2015	19.02.15	5848	28.04.15
24/2015	05.03.15	5808	29.04.15
25/2015	05.03.15	5830	29.04.15
26/2015	05.03.15	5874	28.04.15
27/2015	05.03.15	5875	07.05.15
28/2015	12.03.15	5697	25.06.15
29/2015	12.03.15	5758	07.05.15
30/2015	12.03.15	5803	18.05.15
31/2015	12.03.15	5817	09.06.15
32/2015	12.03.15	5851	09.06.15
33/2015	12.03.15	5883	09.06.15
34/2015	12.03.15	5885	28.05.15
35/2015	12.03.15	5888-5944	07.05.15
36/2015	19.03.15	5849-5850	18.05.15
37/2015	19.03.15	5852	18.05.15
38/2015	19.03.15	5854	28.05.15
39/2015	19.03.15	5864	10.06.15
40/2015	19.03.15	5879-5880	19.05.15
41/2015	26.03.15	5810-5813	21.05.15

Nr. arrest	Datum arrest	Rolnummer	Datum bekendmaking B.S.
42/2015	26.03.15	5812	21.05.15
43/2015	26.03.15	5884	21.05.15
44/2015	23.04.15	5754 e.a.	26.06.15
45/2015	23.04.15	5878	25.06.15
46/2015	30.04.15	5773-5802	19.05.15
47/2015	30.04.15	5831	19.05.15
48/2015	30.04.15	5845	19.05.15
49/2015	30.04.15	5853-5863	01.06.15
50/2015	30.04.15	5872	19.05.15
51/2015	30.04.15	5899	24.06.15
52/2015	07.05.15	5760	25.06.15
53/2015	07.05.15	5822	25.06.15
54/2015	07.05.15	5834	25.06.15
55/2015	07.05.15	5847	25.06.15
56/2015	07.05.15	5900	25.06.15
57/2015	07.05.15	5904	25.06.15
58/2015	07.05.15	5940	25.06.15
59/2015	21.05.15	5515	03.07.15
60/2015	21.05.15	5860 e.a.	26.06.15
61/2015	21.05.15	5861	03.07.15
62/2015	21.05.15	5866	08.07.15
63/2015	21.05.15	5873	29.06.15
64/2015	21.05.15	5877	08.07.15
65/2015	21.05.15	5903	03.07.15
66/2015	21.05.15	5907	29.06.15
67/2015	21.05.15	5909	08.07.15
68/2015	21.05.15	5841	15.07.15
69/2015	21.05.15	5887	15.07.15
70/2015	21.05.15	5809 e.a.	15.07.15
71/2015	21.05.15	6169	29.06.15
72/2015	28.05.15	6171	16.07.15
73/2015	28.05.15	5876	17.07.15
74/2015	28.05.15	5881	17.07.15
75/2015	28.05.15	5886	17.07.15
76/2015	28.05.15	5908-5943	17.07.15
77/2015	28.05.15	5914	22.07.15
78/2015	28.05.15	5915	16.07.15
79/2015	28.05.15	5918-5921	16.07.15
80/2015	28.05.15	5964	16.07.15
81/2015	28.05.15	5969	16.07.15
82/2015	28.05.15	6141	17.07.15
83/2015	11.06.15	5702 e.a.	11.08.15
84/2015	11.06.15	5856-5859	11.08.15
85/2015	11.06.15	5869	03.08.15

Nr. arrest	Datum arrest	Rolnummer	Datum bekendmaking B.S.
86/2015	11.06.15	5871	11.08.15
87/2015	11.06.15	5952	03.08.15
88/2015	11.06.15	6074	03.08.15
89/2015	11.06.15	5857	04.08.15
90/2015	18.06.15	5901	05.08.15
91/2015	18.06.15	5902	06.08.15
92/2015	18.06.15	5938	05.08.15
93/2015	25.06.15	5867	25.08.15
94/2015	25.06.15	5894-6021	24.08.15
95/2015	25.06.15	5906	06.08.15
96/2015	25.06.15	5911	06.08.15
97/2015	25.06.15	5916	05.08.15
98/2015	25.06.15	5947	17.08.15
99/2015	02.07.15	5931	01.09.15
100/2015	02.07.15	5954-6032	07.09.15
101/2015	02.07.15	6175	01.09.15
102/2015	02.07.15	6184	01.09.15
103/2015	16.07.15	5912 e.a.	01.09.15
104/2015	16.07.15	5923	06.10.15
105/2015	16.07.15	5935 e.a.	01.09.15
106/2015	16.07.15	5941	06.10.15
107/2015	16.07.15	5946	07.09.15
108/2015	16.07.15	5953 e.a.	07.09.15
109/2015	16.07.15	6028	06.10.15
110/2015	17.09.15	5777 e.a.	06.11.15
111/2015	17.09.15	5846	06.11.15
112/2015	17.09.15	5893 e.a.	26.11.15
113/2015	17.09.15	5896 e.a.	26.11.15
114/2015	17.09.15	5925 e.a.	13.11.15
115/2015	17.09.15	5950	13.11.15
116/2015	17.09.15	5951	13.11.15
117/2015	17.09.15	5955	26.11.15
118/2015	17.09.15	6016	13.11.15
119/2015	17.09.15	6023	13.11.15
120/2015	17.09.15	6039	26.11.15
121/2015	17.09.15	6055	26.11.15
122/2015	17.09.15	6066	26.11.15
123/2015	24.09.15	5932 e.a.	24.12.15
124/2015	24.09.15	5945	24.12.15
125/2015	24.09.15	5961	27.11.15
126/2015	24.09.15	6041	16.12.15
127/2015	24.09.15	6044	27.11.15
128/2015	24.09.15	6046	17.12.15
129/2015	24.09.15	6067	24.12.15

Nr. arrest	Datum arrest	Rolnummer	Datum bekendmaking B.S.
130/2015	24.09.15	6091	30.12.15
131/2015	01.10.15	5798	22.10.15
132/2015	01.10.15	5891	22.10.15
133/2015	01.10.15	5905	30.11.15
134/2015	01.10.15	6040	06.01.16
135/2015	01.10.15	6051	19.10.15
136/2015	01.10.15	6059	06.01.16
137/2015	01.10.15	6071	21.10.15
138/2015	15.10.15	6024 e.a.	19.11.15
139/2015	15.10.15	5913 e.a.	14.12.15
140/2015	15.10.15	6089	09.12.15
141/2015	15.10.15	6048	10.11.15
142/2015	15.10.15	6064	23.11.15
143/2015	15.10.15	6215	30.10.15
144/2015	15.10.15	6256	23.11.15
145/2015	22.10.15	5967 e.a.	30.11.15
146/2015	22.1.015	6043	14.12.15
147/2015	22.10.15	6057	14.12.15
148/2015	22.10.15	6070	09.12.15
149/2015	22.10.15	6090	18.12.15
150/2015	29.10.15	5919	07.12.15
151/2015	29.10.15	6022	21.12.15
152/2015	29.10.15	6029 e.a.	22.12.15
153/2015	29.10.15	6030 e.a.	06.01.16
154/2015	29.10.15	6088	06.01.16
155/2015	29.10.15	6106	06.01.16
156/2015	29.10.15	6079	06.01.16
157/2015	04.11.15	6068	25.02.16
158/2015	04.11.15	6063	04.02.16
159/2015	04.11.15	6065	04.02.16
160/2015	04.11.15	6075	04.02.16
161/2015	19.11.15	5963	05.02.16
162/2015	19.11.15	6052	05.02.16
163/2015	19.11.15	6097	25.02.16
164/2015	19.11.15	6109	25.02.16
165/2015	19.11.15	6151	05.02.16
166/2015	26.11.15	6125	10.02.16
167/2015	26.11.15	6062	10.02.16
168/2015	26.11.15	6085	10.02.16
169/2015	26.11.15	6099	10.02.16
170/2015	26.11.15	6107	10.02.16
171/2015	03.12.15	6061	01.02.16
172/2015	03.12.15	6110	08.02.16
173/2015	03.12.15	6112	08.02.16

Nr. arrest	Datum arrest	Rolnummer	Datum bekendmaking B.S.
174/2015	03.12.15	6129	08.02.16
175/2015	03.12.15	6134	08.02.16
176/2015	03.12.15	6143	08.02.16
177/2015	03.12.15	6148	08.02.16
178/2015	17.12.15	6056	08.02.16
179/2015	17.12.15	6058	08.02.16
180/2015	17.12.15	6087	08.02.16

C. Stand van de zaken waarin een prejudiciële vraag aan het Hof van Justitie van de Europese Unie is gesteld

Belasting op de omzetting van effecten aan toonder (Isabelle Gielen tegen de Ministerraad)	Verwijzingsarrest van het GrwH	68/2013 16-05-2013
	Mededeling in het Publicatieblad	03-08-2013
	Conclusie van de advocaat-generaal	-
	Arrest van het HvJ	C-299/13 09-10-2014
	Eindarrest van het GrwH	12/2015 05-02-2015
Tegemoetkomingen aan personen met een handicap (Mohamed M'Bodj tegen de Ministerraad)	Verwijzingsarrest van het GrwH	124/2013 26-09-2013
	Mededeling in het Publicatieblad	14-12-2013
	Conclusie van de advocaat-generaal	17-07-2014
	Arrest van het HvJ	C-542/13 18-12-2014
	Eindarrest van het GrwH	59/2015 21-05-2015
Universele dienstverlening inzake telecommunicatie II (KPN Group Belgium NV & Mobistar NV tegen Ministerraad)	Verwijzingsarrest van het GrwH	172/2013 19-12-2013
	Mededeling in het Publicatieblad	07-04-2014
	Conclusie van de Advocaat-generaal	29-01-2015
	Arrest van het HvJ	C-1/14 11-06-2015
	Eindarrest van het GrwH	15/2016 03-02-2016
Belasting over de toegevoegde waarde met betrekking tot de diensten van advocaten (Ordre des barreaux francophones et germanophone e.a tegen de Ministerraad)	Verwijzingsarrest van het GrwH	165/2014 13-11-2014
	Mededeling in het Publicatieblad	C-543/14 09-02-2015
	Conclusie van de advocaat-generaal	10-03-2016
	Arrest van het HvJ	
	Eindarrest van het GrwH	
Fairness Tax (X tegen de Ministerraad)	Verwijzingsarrest van het GrwH	11/2015 28-01-2015
	Mededeling in het Publicatieblad	C-68/15 04-05-2015
	Conclusie van de advocaat-generaal	
	Arrest van het HvJ	
	Eindarrest van het GrwH	
Staatswaarborg coöperatieve vennootschappen (Paul Vervloet e.a., OGEO Fund, Schaarbeek en Frédéric Enschede Faminne tegen de Ministerraad; Arcofin cvba e.a.)	Verwijzingsarrest van het GrwH	15/2015 05-02-2015
	Mededeling in het Publicatieblad	C-76/15 26-05-2015
	Conclusie van de advocaat-generaal	
	Arrest van het HvJ	
	Eindarrest van het GrwH	

Informatie afgesloten op 31 maart 2016